

mladika

št. 5

junij 2004

€ 3,00

ISSN 1124 - 657X • Poština plačana v gotovini - junij 2004 • Spedizione in a.p. - D.L. 353/2003 (conv. in L. 27/02/2004 n° 46) art. 1, comma 1, DCB Trieste - giugno 2004

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

č 67

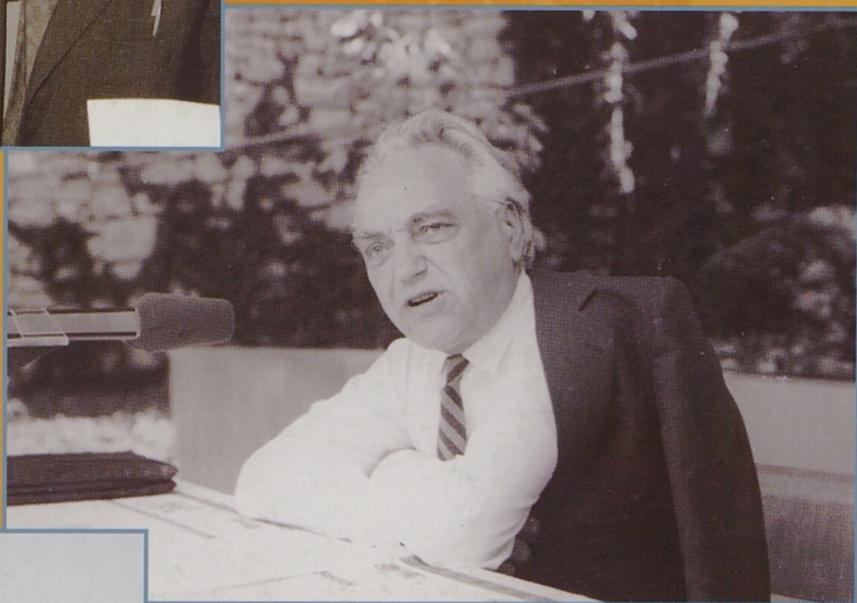
II 117 986 2004

900402067,5

COBISS ©

POSTE ITALIANE
TAXE PERÇUE
TASSA PAGATA

Posebna številka
Alojz Rebula

Marij Maver: Na zdravje!	1
France Bučar: Ob osemdesetletnici prijatelja, pisatelja Rebule	2
Alojzij Ambrožič: Alojzu Rebuli ob jubileju	3
Vinko Ošlak: "Osemdeset let mi je danes"	4
Lev Detela: Alojz Rebula, literarni samohodec v razsežnostih transcendentnega	7
Helga Glušič: Ob jubileju pisatelja Alojza Rebule	9
Marija Cenda Klinc: Lectio difficilior	10
Jože Kopeinig: Čestitke iz Tinj	11
Jadranka Cergol: Zaljubljenost v antični svet	12
Jurij Bizjak: "Kar vidiš, zapiši v knjigo"	13
Jože Krašovec: Zvestoba izvirniku in lepota slovenskega jezika v prevajanju Svetega pisma	14
Reginald Vospernik: Enemu največjih	16
Bruna M. Pertot: Illa que quondam discipula fuit profesori suo, Aloisio, salutem	17
Zorko Simčič: Mož iz Šempolaja in njegovih osemdeset rodovitnih let	18
Jurij Paljk: Pisatelju Alojzu Rebuli za osmi mejni kamen!	20
Andrej Capuder: Alojziju Rebuli	19
Anton Stres: Kulturna naloga Cerkev na Slovenskem	22
France Habjan: Spomin na domovinsko jaso ob Atlantiku	24
Ivan Štuhec: Pisatelju Rebuli za 80-letnico	25
Marija Pirjevec: Zgodba Rebulove poti k smislu	27
Diomira Fabjan Bajc: Profesorju Alojzu Rebuli za 80-letnico	28
Tatjana Rojc: Nekaj misli ob korespondenci Rebula-Cecovini	29
Janko Messner: Da bi se spomnili pisateljevega jubileja	31
Tone Zrnc: Prijatelju in zaslužnemu možu	32

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z o.z.

Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 30,00 €.

Tisk: Graphart snc - Trst

foto KROMA

foto KROMA

NOVO!

Alojz Rebula Nokturno za Primorsko

roman o trpinčeni Primorski
v prejšnjem stoletju
izšel ob književnikov
osemdesetletnici

Mzaložba MLADIKA

Trst, ulica Donizetti
tel. 040-370846 • fax 040-633307
e-mail: urednistvo@mladika.com

FOTOGRAFIJE V TEJ ŠTEVILKI: P. Cvelbar, M. Maver, M. Magajna, KROMA in zasebniki.

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemač, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marjan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

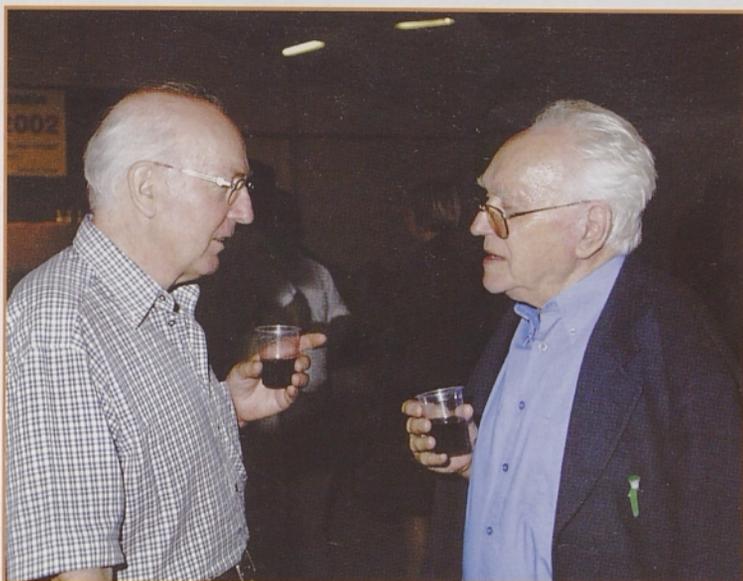
To posebno številko Mladike posvečamo ob skorajšnjemu jubileju tržaškemu pisatelju Alojzu Rebuli, ustvarjalcu in vzgojitelju, neutrudnemu delavcu in zvestemu sodelavcu.

Mladika in vsi njeni sodelavci se mu nikoli ne bodo dovolj oddolžili za vse, kar je za nas naredil v dolgih letih prijateljevanja.

Veliko idej, spodbud in plodnih uvidenj je sprožil na naših sejah, na katerih smo oblikovali ne samo Mladiko, ampak tudi Drago, društvene večere, knjižne in druge pobude.

Ne samo na sejah, tudi doma je bil razpoložljiv ob vsakem času. Vedno je našel čas: za klepet, za sprehode po Krasu, na Volnik, Medvedjak, na gobe in na češnje, na bršičke ... In še vedno ga najde, ko pride iz zelene Loke v Trst: čas za diskusije o vsemočem: od politike do literature, od revolucije do tranzicije, od ideologije in filozofije do krščanstva, od aktualnosti do zgodovine; vedno na preži za novimi uvidi, za napakami in stranpotmi, na katere je treba opozarjati, jih odpravljati.

Vedno buden, vedno naprožen, prav nič utrujen; strog in dobrohoten. Zaljubljen v zelenje, v smreke in hraste.

Občutljiv, a ne sentimental, potrpežljiv in neučakan, mil in bojevit - vedno pripravljen nastopiti in se izpostaviti za to, v kar je globoko prepričan: na volitvah kot kandidat slovenske stranke, na Dragi kot govornik namesto klavrno izpadlega Josipa Vidmarja.

In ob vsem tem sprotnem delu, ki nas izčrpava, njegova pa spodbuja, so kot po tekočem traku nastajala in še nastajajo vrhunska dela v bleščečem, nezamenljivem jeziku: romani, novele, igre, dnevniki, biografije, razprave, članki ...

Alojz Rebula je s Trstom in Primorsko častno stopil v slovensko kulturno obnebo, častno in možato, z velikim znanjem, umetniško občutljivostjo, briljantno izpovedno močjo in predvsem z zavidljivo pokončnostjo.

Hvala, profesor!
Na zdravje!

Marij Maver

mladika 5 • 2004

France Bučar

Ob osemdesetletnici prijatelja, pisatelja Rebule

Če velja, da je moč verige odvisna od njenega najšibkejšega člana, bi za narod lahko rekli obratno: njegova moč se meri in je odvisna od najmočnejših ljudi, s katerimi lahko nastopa. Od njene elite. Od nadpovprečnosti.

O tem ni dvomiti. Toda to samo na sebi še nič ne pove o njegovi dejanski moči. "Pod peharjem je vsaka lučka sonce!"

Pa tudi vprašanje moči samo na sebi je povsem odprto. V čem je in za kaj jo sploh rabimo?

Šele odgovori na ta odprta in vrsto z njimi povezanih vprašanj nam ustvarjajo tisti koordinatni sistem, s katerega lahko presojamo njegovo smiselnost ter mesto in vlogo posameznika na tej mreži.

Naš pretekli družbeni sistem, v katerem pa je sedanja ustvarjalna generacija prebila večino svojega življenja, nadpovprečnosti ni bil naklonjen. Elita je pomenila odklon od avtoritarno določenega cilja: doseči polno družbeno izenačenost (ne enakost!). To seveda nujno vodi do izenačenosti na ravni najšibkejšega člana kot končno družbeno stanje. Posameznik, ki po svojih sposobnostih in ustvarjalni moči štrli iz tega povprečja, je moteč element. Celo "nevaren". Razumljivo, da je njegov položaj v družbi stopnji nevarnosti primerno obravnavan, delo pa vsaj ovirano, če ne onemogočeno. Elita je zaradi svoje nadpovprečnosti vedno nosilec pomembne družbene moči in zato v avtoritarnem sistemu nujno izzivalec obstoječi politični oblasti, ki terja zase izključni monopol.

Taka družba je zato obsojena na nazadovanje, ki se prej ali slej konča v popolnem obubožanju, gmotnem in še posebej duhovnem. Slednje je najhujše, saj ima končno tudi gmotno blagostanje svoj izvor v duhovnem bogastvu. Najbolj viden zunanji znak duhovnega obubožanja je prav pomanjkanje elite, ki družbo ne samo rešuje pred notranjim sesedanjem,

ampak ji odpira nova obzorja in vliva zaupanje v življenje. Ko je posameznik ali družba na najnižji točki, ji je najprej in najbolj potrebno samozaupanje in vera v vrednote, na katerih je mogoče graditi bodočnost. Prav pomanjkanje tega samozaupanja je samo po sebi zunanji znak najnižje točke, ko organizem nima več moči za ponovno vstajenje.

To je tudi točka, ko družbo lahko rešuje njena duhovna elita. Ta je sama zrasla iz vrednot, ki predstavljajo temelj, na katerem lahko družba pridobi novo življenjsko silo. Družba odličnosti. Zgodbo poznamo že iz davne svetopisemske preteklosti, ko so preroki s svojo duhovno močjo reševali družbo, ki se je znašla pred moralnim in duhovnim propadom. Njihova elitnost ni bila v kakem višjem strokovnem znanju nad povprečjem njihovega okolja. Njihova nadpovprečnost je bila v njihovi duhovni moči in ta je bila odločilna.

Tudi slovenska družba se je znašla v drči, kjer je pot s pospeškom vodila samo navzdol in je elitnost celo na politično nenevarnem strokovnem področju terjala najprej pogum in osebnostno integriteto v nasprotju s pričakovanim konformizmom. Zato smo celo na navidez politično nevtralnem strokovnem področju le malo ali vsaj zelo počasi napredovali ter zato zaostajali za splošnim razvojem. Pomanjkanje elite se nam še danes močno otepa na vseh strokovnih področjih. Tudi do te pa ne bi prišlo, vsekakor pa ne bi imela nobene posebne vloge, če ne bi prišlo do prelomnega vpliva sicer redke a nadvse odločilne duhovne elite, ki je ustvarila v naši družbi potrebno samozaupanje vase in vere v duhovne vrednote, ki edine povezujejo družbo v življenja sposobno celoto. In to celo v nasprotju s politiko, ki teh vrednot ne prizna.

Beseda prerok zveni morda staromodno ali vsaj pretirano za današnji čas. Pa je prav ta naša duhovna elita odigrala podobno vlogo, ko je ustvarjala temelje, na katerih sloni naša sedanost. Ta ni samo dosežek, ampak predvsem možnost, ki jih ta odpira - na vrednostnih temeljih, ki so jo omogočili ti preroki.

Danes bi jim rekli, ne prav ustrezno, "prvoborci". Niso prvoborci samo tisti, ki so izpeljali preboj iz nekdanjega realsocializma v sedanjo družbo. Preboj je vedno enkratno dejanje. Gledano s širšega vidika so prvoborci tisti, ki so skozi vse obdobje duhovne ogroženosti ustvarjali vrednostne temelje, na katerih je bil prehod šele možen in brez katerih tudi nadaljnega razvoja ne bi bilo.

Alojz Rebula je brez dvoma ena tistih velikih osebnosti, ki so odločilno oblikovale naš sedanji čas.

V svojem poslanstvu nikoli ni stal pod žarometom javne pozornosti. Prej nasprotno. Oblast je želela, in tudi storila vse, da bi se o njem čim manj vedelo in čim manj slišalo. Zanj je bil izrazito moteč element.

V leksikonih, zbornikih in podobnih izdajah ga zato ne bomo našli kot pomembnega javnega delavca. Celo kot velikega sodobnega literarnega ustvarjalca ga je poskušala čim bolj držati "v senci pod peharjem". Toda Rebula ni bil plamenček, ki brli, dokler mu ne utrnejo stenja. Bil je "luč". Luč, ki nam je kazala pot iz teme, v katero so nas pehali, luč, ki je onemogočala tiste, ki lahko delajo samo v temi. Zato ga tema ni spoznala, ni mogla in ni hotela sprejeti. Zasijal pa je sam s svojo lastno močjo. Tudi ob njem se je ponovno izkazalo, da se velike stvari

Študijski dnevi DRAGA 1988.

ne dogajajo ob trušču javne slave, ampak rastejo iz skromnosti, v kateri se skriva osebna veličina.

V oceno njegovega literarnega opusa se na tem mestu ne spuščamo, saj je to področje kompetentnih strokovnjakov. Zadostuje nam ugotovitev, da tudi njegova velika moralizatorska vloga ne bi bila možna ali vsaj ne tako verodostojna, če je ne bi spremljalo njegovo veliko literarno delo. Bila je njegov neločljiv sestavni del. Tako rekoč eno in isto.

Moč teme seveda ostaja, saj je del tega sveta. Zato nam je še kako potreben naš prijatelj Rebula!

Alojz kard. Ambrožič

Alojzu Rebuli ob jubileju

Njegov *Senčni ples* mi pove, kako boleč je bil zanj odhod brata v Avstralijo. Bolečina mi je razumljiva in obenem nerazumljiva. Sam sem pač odšel in našel deželo, ki mi je v teku let postala sama po sebi umevna nova domovina. Vsaj do neke mere je moja izbira in usoda podobna izbiri in usodi njegovega brata. Bolečino pisatelja torej razumem, pa je ne čutim. Mogoče je seveda, da je ne razumem, ker je ne občutim.

Vendar mu zvestoba domu, tržaškemu, primorskemu, slovenskemu domu ne zapira oči, ampak mu jih odpira evropskemu svetu, evropskemu v najširšem pomenu besede, tj. svetu, ki je prav tako doma na angleških in ameriških tleh, kot je doma v Trstu, Sloveniji in Italiji. Njegovi ameriški potopisi mi povedo o človeku, ki se zna vživeti v drugačna obzorja, ker jih pač instinktivno ceni. Pri njem ne najdem niti sledu vzvišenosti, ki je za mnoge Evropejce obvezna, ko se dotaknejo Amerike.

Prebral sem in še prebiram približno vse, kar je napisal in piše. Njegova odprtost svetu, v katerem živi, misli in ustvarja, ga primora, da se sooči z vprašanji, ki se mu vsiljujejo tudi kot verniku. Z miselnimi in umetniškimi problemi se srečuje kot korajžen katoličan, ki mu ni nerodno izpovedati svoje vere in ga ni strah, da bi ga težave premagale.

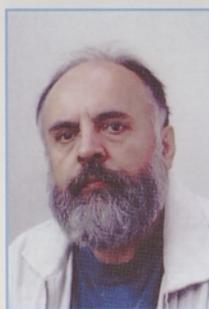
Ob osemdesetletnici Alojzu Rebuli iz srca čestitam in se mu iskreno zahvalim za vse, kar je in kar je napisal.

Vinko Ošlak

“Osemdeset let mi je danes”

(2 Sam 19,36)

Zadnji dokaz veličine je v tem, da kdo prenese kritiko brez zamere. (Victor Hugo)

Ko bi samo ta navedek Victorja Hugoja veljal za profesorja Alojza Rebulu, bi veljalo tudi to, kar iz njega sledi, da namreč gre za primer človeške veličine. Nikoli ni mogoče reči, da človeka do konca poznaš. Vsekakor pa lahko rečem, da poznam Alojza Rebulu po tej plati, da nisem

bil le priča, kako je prenesel kritiko drugih, temveč sem to kritiko prenekaterokrat izrekal ali izpisoval sam, pa jo je prenesel enako sprejemajoče in razumevajoče, kakor sicer. In to, kar govori in piše Alojz Rebula, naravnost kliče šopke rož, snežne kepe ali tudi kamne, ne samo kamenčke, tudi velike in ostre kamne kritike nase, pa naj bodo te sestavine iz kritiške orožarne rabljene ustrezno ali neustrezno, po pravici ali po krivici. Sam ni v zadregi pred ocenjevanjem in presojanjem del drugih, prav tako pa ni v zadregi ali celo duševni stiski, kadar kritika zadeva njegova dela ali njegova oglašanja v javnosti.

Taka vzgledna drža v odnosu do svojih sopotnikov, ki niso vedno nujno enakega mnenja ali ki veljajo celo za izrazite nasprotnike ali zaničevalce, se ni mogla poroditi iz Rebulovega prirojenega značaja, saj je ta vse prej ko neobčutljiv in umirjen. V čudežu skoraj ali kar kolerika, ki brez zamere prestrega kritiko, zavračanje ali celo napade, je nekaj, kar je večje od Rebulove podedovane in z vzgojo ter lastnim učenjem in zorenjem pridobljene narave.

Res je, Rebula je bil velik del svojega življenja navdušen planinec, rad se je razgledoval po svetu in njegovih nižinah z najvišjih točk slovenske geodetske strukture. To gotovo daje nekaj razdalje in izvishnosti nad tem, kar ropota in se kadi spodaj v nižinah. A to ne bi bilo dovolj. Rebuli je moralo biti dano povzpetje na vrh, ki ga na izohipsah slovenskega, evropskega ali tudi planetarnega zemljevida ni. Šele s tega vrha je mogoče, tudi če je tekočina v tvojih žilah kolerične sestave, zreti na to, kar je pod njim, blagohotno in brez vsake zamere ne glede na to, kar

ti je iz teh nižin sporočeno in namenjeno. Ta vrh je znan vsakemu krščenemu in v birmi potrjenemu kristjanu, a ne en sam vrh, trije vrhovi so, kakor so tri Božje osebe in kakor so v analognih ponovitvah vse nižje trinitarnosti, od človeške pa tja do kozmične.

To je najprej neimenovana gora, na katero se je povzpел Učenik nekje v Galileji in svojim učencem povedal največ, kar Nebo lahko pove Zemlji: osem blagrov. S te gore, ki je bila z geodetskega vidika najbrž le hribček, morda le rahla vzpetina, v svetu duha pa pojav, ob katerem je Himalaja nepomemben klanec, je ves naš svet, kar ga je, kolikor prostora in časa ga je in na kolikor koli načinov ga je, videti povsem drugačen kakor pa z drugih višin, na katere se je človeku mogoče vzpeti. Tu ne gre za to, kakor pri fizičnih gorah in višinah, da bi bilo vse, kar je spodaj ob vznožju, tako neznansko majhno in tako postavljeno v relativnost resničnih planetarnih dimenzij. Tu gre za nekaj drugega: da so stvari, ki jih ima svet za velike, v resnici majhne ali raje kar nične - in da so stvari, ki jih svet zaničuje in se mu zdijo neznanne, v resnici veličastno velike in nadvse pomembne ter za človekov zadnji namen tudi edino usodne. Gora iz kamna vse pod seboj enako pomanjša, tudi to je že velikokrat zelo dobro - gora iz segmentov duha, s katere je Jezus oznanil osem točk svoje nove postave, pa ravna selektivno: kar velja za veliko, pomanjša, kar velja za majhno, poveča - vse skupaj pa ne v enotah človeškega merjenja, temveč v merah, s katerimi Nebo kategorialno presega Zemljo!

Druga gora, spet v resnici le vzpetina, je po svojem žalostnem imenu znana: Golgota ali po latinski poti Kalvarija. Gora trpljenja in žrtvovanja, gora Jezusovega križanja in smrti. Ko to pišem, se skoraj vsa sodobna katoliška, protestantska in judovska teologija z nerazumljivo ihto zaganja v Gibsonov film Kristusov pasijon in mu očita dvoje: da je v prikazovanju Jezusovega trpljenja in smrti prekrut in da Jude vsaj posredno obtožuje kolektivne krivde. Prvi očitek je vreden prismukljenosti večjega dela sodobne teologije. Radi bi nežno, estetsko rahlo, za komfortnost sodobnega človeka prikazano križanje;

iščejo krucifiks, ki ga je mogoče obesiti v sprejemno sobo meščanskega filistra, ne da bi motil prijaznost in udobnost prostora. Mučenje in križanje, ob katerem še vedno lahko, ko sedi v kinodvorani, neovirano grizljaš bela zrna pečene koruze, kakor to lahko delaš pri večini drugih filmov. Alojz Rebula hoče stati ob križu zares, se pravi ob križu do strašnosti križanega Boga. Druga Božja oseba nas ni odkupila s fakirsko potegavščino, kakor se motijo najprej naši abrahamitski bratje muslimani, za njimi pa tudi velik del današnje verske samopostrežbe; odkupila nas je za ceno, ki je v svoji strašnosti na višini tega, kaj in koliko človek pomeni Bogu samemu. Če je anatomski izračun tržne vrednosti človeške snovi smešno majhen, nekaj evrov ali dolarjev, kakor kdo hoče, pa je resnična, se pravi stvarjenjska in odrešenjska vrednost človeka, tudi najbednejšega izmed njih, izrazljiva prav v Jezusovem pasijonu. Tu, na Golgoti, si postavlja Alojz Rebula šotor, ne kakor Peter, ki izreče ta predlog: "Dobro je, da smo tukaj, Gospod! Če hočeš, postavim tu tri šotore; tebi enega, Mojzesu enega in Eliju enega." (Mt 17,4) na gori poveličanja, na gori Tabor.

Gotovo, Kristus je z nami in za nas le kot celota, nikoli kot del. Ni blagrskega, ni kalvarijskega in ni taborskega Kristusa, je samo eden, prisoten na vseh treh gorah hkrati - in tudi vera vanj mora živeti vsaj ob vznožju, če že ne prav na vrhu vseh treh gor hkrati. To pa ne pomeni, da se ne moremo razlikovati v poudarkih: oznanjevalec bo nekoliko bolj doma na gori blagrov, asket v najširšem pomenu te besede na gori križanja, praznovalec spet bolj na gori spremenjenja. Alojz Rebula je v svoji veri in življenju prisoten na vseh treh gorah, a nekoliko bolj, tak je moj vtis, na gori Jezusovega trpljenja, na Golgoti. Tisti, ki se predvsem raduje vstalega Kristusa, bi v tem utegnil videti že naravnost nekrščanski kult žrtvovanja, ob katerem častilec spregleduje najvišji trenutek Kristusovega življenja, trenutek namreč, ko je premagal smrt, zase in za ves človeški rod; ko ni le dal življenje za svoje prijatelje, kakor priporoča tudi nam, temveč je tudi pridobil življenje za svoje prijatelje, česar mi ne moremo razen po njem - in je zanj samoumevno nedelja večja od petka.

Tabor, gora spremenjenega Jezusa, v družbi Mojzesa in Elije - kakšna do danes nerešena uganka za razlagalce! - je predvsem gora tistih, ki bolj poudarjajo Jezusovo zmago kakor pa njegov zemeljski poraz pod križem in na križu. Na Taboru se zedinita oba zakona, stari in novi. Potrjene so Učenikove besede, da ni prišel razvezovat postave, da ji ni odvzel niti jote, a da je hkrati človeka odvezal sužnosti pred postavo. Voditelj, prerok, odrešenik - tri postave,

trije mogočni stebri Božjega nadzgodovinskega mostu od stvarjenja do poveličanja, ki se pne nad solzno dolino padca, edino zgodbo naše zgodovine. Seveda sem doživeljal Alojza Rebulo tudi vsaj na pobojnih, če že ne čisto na vrhu, te tretje gore. V veselju velike končne zmage v nepredstavljenih globinah kozmosa, pa tudi v majhnih zemeljskih odsevih te zmage, od srečnega dogodka v krogu najbližjih pa do čudeža, tudi verskega in z vero pridobljenega, slovenske narodne in državne samostojnosti. Najina krščanska razlika, če odmislim tiste, za katere ve samo Bog, pa ni samo med kalvarijskim in taborskim poudarkom, temveč tudi v razmerju do Kristusa in njegove (a ne samo njegove!) Cerkve. Naslov predavanja, s katerim je Alojz Rebula večkrat nastopil po raznih slovenskih krajih, se je glasil: "Kristus da, Cerkev ne..." To je predvsem problem mlajših rodov našega časa. Naslov mojega predavanja, če bi me vabili na podobno temo, bi se glasil: "Cerkev da, Kristus ne..." To je problem vernikov iz celotne zgodovine krščanstva. In sam vidim v tem veliko večjo težavo. Za tistega, ki je Kristusu kakor koli že rekel "da", me ne skrbi več. Tudi zavoljo njegove cerkvenosti ali necerkvenosti ali celo proticerkvenosti ne. Menim namreč, da je veliko več ljudi iz vseh časov in pokrajin, ki so se vdali Cerkvi, morda igrali v njej celo vodstveno vlogo, niso pa se zares vdali Kristusu. Navsezadnje: Cerkvi vsaj formalno ni rekel "ne" niti tak "katoličan", kakršen je bil Adolf Hitler - in tudi v očeh Cerkve si mož ni zaslužil izobčenja, kakor si ga je sicer "zaslužil" marsikakšen koroški Slovenec s svojim strahotnim dejanjem, da je namreč bral Slovenski vestnik, ko se je ta v prvih povojnih letih znašel na listi vatikanskega indeksa. A vsaj zame nastaja vtis, da je ta nesrečni človek, ki je bil dovolj državniškega lisjaka, da ni rekel "ne" Cerkvi, kakor ji v tem oziru poštenejši Stalin je, celo ko je njene vernike in duhovnike neposredno ali posredno preganjal in ubijal, vendarle rekel "ne" Kristusu - in to je za moje pojmovanje resnična tragedija krščanstva. Ob teh dveh naslovih se najini poti za nekaj časa in za kakšen vidik razideta, ne da bi se sam bal, da bi se ob bistvenem povsem razšli, da bi nazadnje ne dospeli do istega cilja, skupnega vsem, ki skušamo hoditi za Gospodom. Zato slavljenec pritrjuje svoji Cerkvi, ko je obsodila komunizem - in sam obžalujem, da ni še ostreje obsodila nacionalnega socializma, ko ga v resnici sploh ni prav obsodila, temveč je v encikliki Mit brennender Sorge v primerjavi z dikcijo proti komunizmu izrekla le nekaj pomislekov. Menim namreč, da je obsoditi mogoče samo to, kar je zločinsko že v duhu samem - in nacionalni socializem je edina človeška doktrina, ki

Študijski dnevi DRAGA 1979.

je to od samega začetka, kjer sploh ne moremo govoriti o kaki zlorabi, saj je zločinska že navadna vsakdanja raba. Drugače pa je s komunizmom, ki sicer temelji na vrsti filozofskih, političnih, predvsem pa verskih zmot - a zmoti še ni zločin - in ga je v tem smislu prav zavračati in v tem lahko sledim tudi Cerkvi, nikakor pa ga ni mogoče samega po sebi, kot zamisel in iskreno hotenje, obsoditi, saj izhaja iz humanizma in ne antihumanizma kakor nacizem. To ne pomeni, da bi bili slepi za zločine, ki so jih delali komunisti, predvsem nekateri komunistični voditelji, a to so delali kljub humanistični osnovi te ideje, ne pa zaradi nje ali celo v skladu z njo. S tem pa so ponovili izkušnjo kristjanov in katoličanov, ki so v zgodovini prav tako zagrešili brez števila strahotnih zločinov, a tudi ti ne iz duha, na katerega so se sicer sklicevali, temveč prav v nasprotju s tem duhom in njemu navkljub. Tako stojimo v tem pogledu kristjani in komunisti pred isto obtožbo: da smo bili nezvesti lastnemu nauku in namenu. Zato ni mogoče obsoditi krščanstva, mogoče je le krive kristjane obtožiti nezvestobe evangeliju - in ni mogoče obsoditi komunizma, mogoče je le krive komuniste obtožiti nezvestobe manifestu. Bog bo komuniste sodil po manifestu (Pavel pravi: po postavi), kristjane pa po evangeliju. To je najin prijateljski spor, iz katerega se ne moreva rešiti, a to tudi ni nujno potrebno, saj sva rešena na drugi ravni, na ravni poštenega in zavzetega prijateljstva in na ravni skupnega prijateljstva z Njim, ki je to človeško razmerje dvignil na raven odrešenjske norme, kakor beremo pri Janezu: "Nihče nima večje ljubezni, kakor je ta, da dá življenje za svoje prijatelje." (Jn 15,13) Ne samo, da različen poudarek najine vere v smislu te ali one izmed treh gora (moja bi bila recimo gora blagrov) ali dileme, čemu ali komu je prej treba reči "da", Kristusu ali Cerkvi, ali pa aplikacija obojega na

političnem področju, kakor je to razlikovanje med duhovi, ki so nas pestili v XX. stoletju, ne prizadene najinega človeškega in prijateljskega razmerja, ker se oba zavedava motnosti ogledala, v katerem si ogledujeva sebe in svet in bova do popolnega spoznanja in jasnosti prišla šele na oni strani bivanja, te razlike, ki naju sicer neprestano zapletajo v prikupno prepiranje, so spodbuda najinega druženja, zaradi teh razlik sva si tudi zanimiva in zaželeni in si imava kaj povedati.

Ob častitljivem jubileju svojega verskega in literarnega učitelja in prijatelja Alojza Rebule ne morem mimo svetopisemskega moža Gileadca Barzilaja, ki ga srečamo v drugi Samuelovi knjigi. Tudi njemu je enako število let kakor profesorju Rebuli, in pravi takole: "Osemdeset let mi je danes. Ali morem razločevati med dobrim in slabim? Mar bo tvoj služabnik mogel uživati, kar bo jedel in kar bo pil? Mar bo še poslušal glas pevcev in pevk? Čemú naj bi bil tvoj služabnik še v nadlego mojemu gospodu kralju?" (2 Sam 19,34) Mož je kralja Davida oskrboval z živili. Skrbelo ga je, ali dovolj dobro razločuje med užitnim in neužitnim. To je tudi velika in neprestana skrb našega slavljenca. Slovenske bralce in kristjane, ki bi po Petrovem naročilu radi znali razložiti razloge svojega upanja, oskrbuje z duhovnim proviantom in se neprestano sprašuje, kakor Barzilaj, ali še more prav služiti svojemu namenu. Tudi profesor Rebula bi lahko rekel: "Osemdeset let mi je danes. Ali znam prav razločevati med pristnim in narejenim, med resničnim in zmotnim, med dobrim in zlim?" Mi pa, ki z njegove mize jemo in pijemo, se kdaj tudi opijamo, mu lahko zagotovimo, da nam je v vseh letih in desetletjih svojega dela pripravljala zdravo in krepko duhovno hrano, kakor nam je slovenska kultura v svojem povprečju v glavnem ni.

Ko pravi psalmist, "Dni naših let je sedemdeset let, če smo krepki, osemdeset let, in njihova vihravost je muka in zlo, hitro mine in mi odletimo" (Ps 90,10), se nam velja zahvaliti Stvarniku, da je v puščavi slovenske lahkomišelnosti in plehke modernosti ohranil med nami moža, ki je v njegovi službi, tudi čez mero naših let, vse, kar je bilo čez sedemdeseto - in ga prositi, naj v tem ne odneha in naj nam ga ohrani tudi čez mejo krepkosti in naj dodaja čez osemdeseto, da bo njegov zvesti in s talentom besede obdarjeni in zadolženi služabnik lahko dajal nam, ki se moramo včasih prebijati skozi goščavje, čeprav je slovenska podjetnost tako na gosto speljala tudi široke ceste.

V dnevih vstajenjskega pričakovanja v letu 2004

Lev Detela

Alojz Rebula, literarni samohodec v razsežnostih transcendentnega

Slovenski katoliški pisatelj v času ogroženosti in krize religioznega, v obdobju, ko skoraj pol stoletja temni slovensko družbeno stvarnost protiversko razpoložena uradna, policijsko-vojaško zaščitena komunistična politika in miselnost? Katoliški pisatelj in mislec, ki se s svojo žejo po Absolutnem in Metafizičnem izpostavi v času, ko uradna slovenska politika postavi vero pod vprašaj? Ko se preostanek nekdanje slovenske katoliške duhovnosti, če ni bila umorjena v črnem Rogu in Teharjih, zateče v zdomstvo - ali pa, v kljubovanju neprijaznemu času in prostoru, zapostavljeno ždi izven bleščave priznanega, uveljavljenega, potrjenega, kanoniziranega. Čedermačevstvo v osamljenih župniščih, bridkost pozabljenih in zavrženih. Krščanska duhovnost kot absurd? Privrženost metafizični presežnosti življenja kot bolezen? Za mnoge več kot očitno in res, saj v stoletju najrazličnejših materialističnih kriz od fašizma do stalinizma skušajo tudi po koncu druge svetovne vojne v različnih intelektualnih krogih visoko razvite zahodne industrijske in porabniške liberalne družbe versko razpoložanje uporabiti kot dokazno gradivo negativnega, ki preprečuje človekovo osebno svobodo. Za komunistično oblastništvo, ki ne trpi ugovorov in protiargumentov in živi iz netolerantne dediščine najrazličnejših ateističnih krožkov in radikalnih in terorističnih jakobinskih zadrug, je krivda krščanskega še večja, pravzaprav absolutna, saj so prepričani, da vera negativno vpliva na množice in s svojimi proponenti sabotira novo pot v socialistično Utopijo, ki bo postala "Resnica" tako imenovane "boljše" bodočnosti.

Alojz Rebula, pisatelj, ki se sredi petdesetih let prejšnjega stoletja nenadoma pojavi na skrajnem zahodnem robu slovenskega sveta, v tako imenovanem "zamejstvu", ki pa ni nič drugega, kot kos s Slovenci poseljenega ozemlja, toda že izpostavljenega in pomešanega z italijanstvom, se očitno ne

more in noče vdati trendom in konjunkturi izvenkrščanskega in nenacionalnega. Zato me pritegne s svojim duhovnim nemirom, z refleksivnimi intelektualnimi posegi pri iskanju Absolutnega, ko kot otrok ateističnega obdobja začnem v študentskih letih iskati smisel v razsežnostih transcendentnega. Na kontroverzen način me privlačuje, a tudi vznemirja. Včasih, ko se mi zazdi, da se je preveč nagnil v poudarjeno skeptičnost do morda pomembnih vprašanj, ki visijo nad narodom in človeštvom kot Damoklejev meč, in se odmaknil v samohodstvo in samogovor brez upoštevanja drugačnosti, me tudi odbije. Še posebej, če razume nekoliko drugačno interpretacijo verskega ali duhovnega, čeprav morda prihaja iz katoliških vrst, kot odklon od pravilnega. V času, ko z Alešem Lokarjem, Vladimirjem Vremcem in drugimi pobudniki urejamo tedaj novo tržaško revijo Most, se mu skušam kot mlad pisatelj začeti tudi duhovno približati, vendar hitro trčim na ovire. Čeprav je s svojo ženo, profesorico in pisateljico Zoro Tavčar, do nas tedaj mladih gostoljubno prijeten, v marsičem domače preprost, za nameček tudi prvinsko povezan z rodno zemljo in njenimi ljudmi, nas ne more potrditi zaradi morda naše drugačne interpretacije aktualnega trenutka. Vendar pa učinkuje ta Rebulova neuklonljiva premočrtnost, čeprav se nam zdi avtoritativna, istočasno tudi vzpodbudna, kot povod za kritičen razmislek o lastnih stališčih in dejanjih. Predvsem čutimo, da Rebula s svojo protipozicijo v povojni Sloveniji, ki ji vladajoči ateisti skušajo izpodrezati korenine njene tradicionalne duhovnosti, učinkuje kot svetilnik ob razburkanem morju, ki pošilja skozi temo časa svoje ozaveščevalne signale.

Toda Rebula me najprej, že v zgodnjih letih, pritegne in zanima predvsem kot pisatelj, kot samosvoj zamejski prozaist. In tako je več ali manj še danes. Pritegne me predvsem kot alternativec, kot ozaveščeni posameznik, ki se je uprl ateističnemu oziroma materialističnemu literarnemu konceptu. V času totalitarističnega enoumja in uradnega, pa čeprav pollaščevalno - potrošniško že zvodenelega "diamata"

(dialektičnega materializma), ki velja za odrešiteljsko vizijo novega sveta in človeka, se odločno odreče takim konstruktom. In se izpostavi kot krščanski oziroma vedno bolj kot slovenski katoliški pisatelj.

Verjetno me kot bralca najbolj vznemiri njegov roman *V Sibilinem vetru*, ker je v njem s pomočjo presenetljivega (psevdo)zgodovinskega pristopa in s pomočjo napete zgodbe posegel v samo jedro problematike sodobnega sveta in današnje krize duhovnosti. Tudi slovenske narodne, socialne in politične duhovne krize. To delo velja za Rebulov "ključni" roman, kakorkoli že tako oznako razumemo. Razmeroma velik časovni razmak od njegove prve objave pri ljubljanski Slovenski matici v letu 1968 ni izpodnesel osnovnih razsežnosti njegovega sporočila, ampak jih je celo potrdil. Vsekakor je v njem Rebula s pomočjo zgodovinske parabole najbolje razodel tudi svoje lastno duhovno prizadevanje oziroma kljubovanje sredi nihilističnih etičnih in kulturnih padcev. Prikazal je eksistencialno razklanost sodobnega človeka in sodobnega sveta, človekovo nemoč, grozo in obup, a tudi njegovo sicer skeptično tiho hrepenenje in upanje v oblikovanje človeško in miselno boljšega. Ta roman bi mogli brati tudi kot "literarni protitok", kot "literarno kljubovanje" oziroma kot "literarni protisvet" drugačnim modelom in vrstam sodobne literature, ki je velikokrat bolj ali manj zavezana liberalnim pa tudi ateističnim konceptom, tudi eksperimentu, zato niti ne začudi, da je Rebula s svojimi pristopi in tezami vedno znova naletel tudi na kritiko in na nasprotovanje.

Iz romana *V Sibilinem vetru*, postavljenega v čas rimskega cesarja in filozofa Marka Avrelija, izziva in klije kot iz presežno vrednost življenja potrjujočega rastlinskega zrna potencia nove krščanske duhovnosti. Smrt, življenje, upanje, ljubezen, erotika, ustvarjalnost, umetnost v vetru vojn in oblastniških prisil so vezni členi obširne in razvejane pripovedi, ki se pne okrog glavne osebe Nemeziana, sužnja in "barbara", ki mora skozi grozni življenski mlin rimskega imperialnega podjetja, vendar mu uspe, da se osvobodi. Nečlovečnost rimskega političnega sistema, ki je zaslužnjeval tuje narode, in despotskega vladarskega načina se kaže v neliberalni oziroma nasilni drži do nove bistveno duhovne vrednote - krščanstva. V boju proti tej vrednoti, ki jo občuti kot subverzijo proti temeljem svojega političnega in mi-

DRAGA 2001.

selnega ustroja, uporablja država ovaduhe, vohljače in različne oblike nasilja, prav tako kot v 20. stoletju nato fašizem in komunizem. Čim bolj jim je šla oblast iz rok, tem bolj so se bali svoje lastne sence, preberemo na 475 strani romana. Pristnost novega nastaja pri družbenem dnu, med sužnji - prvimi kristjani, ki jim grozote preganjanja ne zlomijo njihove vere. Protipol negativnega zazna Rebula v tem kontekstu poleg zaupanja v osveščeno človeško duhovno življenje tudi v preprosti domačnosti in pristnosti osnovnega. Iz navideznih nepomembnosti spodnjih plasti in malih reči raste v smisel življenja nekaj, kar presega "staro". Ne peče se nekaj samo v peči, v imperiju se peče in v kozmosu, pravi pisatelj na strani 220. Podoba je, da se nakazuje odločilni duhovni prelom. Kot podoba iz sanj se prikaže sredi še na pol dremajočega poganškega sveta podoba Dobrega pastirja. Iz polteme bivanja rase zakriti smisel Jagnjeta, ki bi se pasel med lilijami. (*V Sibilinem vetru*, stran 332).

Filozofsko utemeljena metafizičnost veje tudi iz drugih Rebulovih del, med drugim iz romana *Divji golob* o trdoživem duhovniškem vztrajanju v Trstu in po slovenskem podeželju tokraj in onkraj meje. Glavni protagonist rase v njem zaradi trdožive premočrtnosti v simbol duhovne samobitnosti požrtvovalnega Slovenca v današnjem času industrijsko-tehnokratsko-birokratske globalizacije, ki ogroža avtohtonost naroda in posameznika. Obstali bomo lahko le, če bomo znali v izzivalnem objemu globalnega, internacionalnega in univerzalnega ohraniti in obraniti naše narodne in individualne značilnosti. Temu ozaveščevalnemu duhovnemu poslanstvu ostaja Rebula zvest tudi v številnih novelah, potopisnih knjigah in dnevniških zapiskih.

Jasno je, da je meditacija, razmišljanje, ki se vedno znova pojavi tudi v obliki dnevniškega zapisa, dnevnika, eno od osnovnih Rebulovih literarnih sredstev. Meditacijo pisatelj v indirektni, a izraziti obliki uveljavi tudi v romanu *V Sibilinem vetru* in je osnovno protigibanje vsebinskega, pripovednega toka romana. Tudi tedaj, ko Rebula prehaja v dialog, ostaja ta velikokrat pravzaprav monolog, samogovor, meditativno razmišljanje, zatrjevanje, poduk, dokazovanje, pri čemer se vse okvirne teme skrijejo za centralno sporočilo Rebulovih tekstov: Sredi nesmislov prostora in časa vodi pot iz mrtvila in ničla le skozi Osmišljanje v duhovni Smisel.

V imenu Slovenske matice in njenih sodelavcev

Helga Glušič

Ob jubileju pisatelja Alojza Rebule

Ob pisateljevi osemdesetletnici zaradi velikega spoštovanja do njegove osebnosti in do vrednot njegovega literarnega opusa ni prav lahko izbrati besed, ki bi zadele pravo, enkratno bistvo njegovega mesta v slovenski kulturi in njeni književnosti. Morda se

temu lahko približam z mislijo, da Rebulovo delo izpričuje celovito povezanost umetnosti z duhovnostjo in narodno zavestjo, ki jo ustvarja z zanosom in ljubeznijo, z lirično hvalnico ali s kritično sodbo, a vedno s samosvojo zavzetostjo za dinamičnost dogajanja in živost poetičnega sloga tako v novelah, romanih, dnevnikih ali v polemičnih zapisih.

Ko v Vinogradu rimske cesarice preberemo pisateljevo misel: "Mojemu duhu se hoče globin in višin, širokosti in dolžin, da bi se potopil vanje kakor riba v morju", spoznamo njegov vzgib, zaslutimo moč njegove ustvarjalne volje, ki jo uresničuje s pogledom na svet v njegovih časovnih razsežnostih, ki zanj, poznavalca antike, nimajo meja, ter v družbenih in duhovnih globinah, v katerih se rojevajo človeške usode njegovih literarnih junakov.

Tujstvo Silvana Kandorja in njegovo iskanje lastne svojskosti in bivanjskega smisla v socialno in narodnostno razdvojenem okolju poveljnega Trsta ali izpoved o osebnostni rasti osvobojenega sužnja Nemeziana med rimskimi in grškimi vladarji in modreci v času med Cicerom in Markom Avrelijem sta le dve značilni temi Rebulovega pripovednega sveta z literarnima likoma, ki na prelomnicah evropske zgodovine z dejanji, razmišljanjem in čustvovanjem iščeta resnico o sebi v svetu.

"Pot k učenosti je hkrati pot k človečnosti", razmišlja Nemezian s pisateljevo pomočjo, s katero ob nemirnih preskušnjah odkriva izvire ljubezni, pravičnosti in modrosti. Nemirno is-

kateljstvo je v Rebulovem delu vedno tudi plodno ustvarjanje, ki ga navdihuje "zeleno izgnanstvo" ali pot "jutri čez Jordan", pritegne ga meditativna "smer nova zemlja", morda pa ga še posebej privlači preteklost, v katero se lahko domišljjsko potopi, kot je to storil v nizu podob iz panorame slovenskih stoletij v Arhipelu, in jo slikovito dopolni z občutji slehernika/sodobnika z njegovimi moralnimi in narodnostnimi stiskami.

"V tihem žarenju kačjih rož" se nato v kraški pokrajini srečata slovenski pesnik in italijanski uradnik in najdeta skupni jezik, ne glede na vse, kar je prinesel čas fašističnega nasilja na Primorskem. Problem človečnosti v zgodovinskih političnih krizah je vznemirljivo območje Rebulovega oblikovanja pripovedi tudi v romanu Cesta s cipreso in zvezdo, ko literarne osebe najde v območju dogodkov druge svetovne vojne, razpetem v nesoglasju med domoljubjem in ideologijo.

Od tod do dnevniškega zapisovanja, v katerem pisatelj črpa "iz partiture življenja", je razdalja, v kateri se odkriva Rebulova osebna zgodba. Poročanje se tukaj izmenjuje s poetičnostjo, tudi z igrivim humorjem, še pogosteje pa z grenko ironijo. Za Rebulovo vedno inspirativno doživljanje narave in duševnih razpoloženj pa se pogosto prepleta s spominom na izkušnje, ki ga navdajajo s kritično ostrino.

Njegov vitalizem, vtkan v izvorni vzorec sloga, ki ga razvnema živopisnost narave, njena skrivnostna vznemirljivost in še posebej skladnost njenega utripanja, premaguje tudi trpko danost življenja, prav tako, kot jo preseže pisateljeva čustvena in miselna impulzivnost in prepoznavni ostri, razgibani in zanosni način pripovedovanja.

Pisatelj Alojz Rebula daje slovenski umetniški besedi izstopajočo osebno razsežnost duha, njegove "globine in višine", kot je načrtoval v mladosti. Ob jubileju mu želimo, da bi ga ta načrt navdihoval tudi v prihodnje.

Marija Cenda Klinc

LECTIO DIFFICILIOR

Ime Alojza Rebule je tesno povezano s slovenskim klasičnim licejem v Trstu, na katerem je dolgo vrsto let poučeval latinščino in grščino. Kot bivša učenka mu želim izraziti svojo hvaležnost kratkomalo za to, ker sem bila deležna njegovega pouka. Po petinštiridesetih letih je v meni in mojih so-

šolcih spomin na njegove učne ure še vedno jasno začrtan. V razredu je bil zahteven in strog, klasično maturo si je bilo pač treba pošteno zaslužiti. Bali smo se ga, kljub temu pa se nismo upirali privlačni moči njegove osebnosti. Pri njegovih urah je bilo, kot da je stopil v razred sam Silvan Kandor, razgla- bljajoči intelektualec iz romana Senčni ples. Slovnični dril je Rebula pojmoval kot propedeutiko za globlje razumevanje vsebine antičnih besedil, zato ni bil pripravljen prizanašati z ocenami tistim, ki se niso dovolj potrudili. Šele ko je bila ustvarjena slovnična podlaga, smo pristopili k prevajanju tekstov. Šolske naloge so bile dramatični dogodki z negotovim izidom, spraševanja smo doživljali kot prave pravcate grške tragedije. Medtem ko so sprašani drseli v katastrofo, je zbor v klopeh pritajeno sočustvoval, v upanju, da ne bo profesor še koga poklical pred kateder. Včasih pa se je profesor naveličal poslušati neogljenno jecljanje, v katerem ni bilo več mogoče spoznati Herodota, Tibula, Sofokleja, Lukrecija ... ter je sam prevedel in razložil težji odlomek. In takrat učna ura ni bila več suhoparna pokora, temveč iskrivo odkrivanje in vrednotenje. Starodavno sporočilo, ki so ga potrpežljivi srednjeveški prepisovalci iztrgali pozabi, je zaživelo pred nami v nadvse aktualni luči in interpretaciji. Antične avtorje je profesor primerjal z novejšimi in jih večkrat postavljajl više. Da, toda ne nad

vse. Ne nad Prešerna ali Murna, na primer. Kajti njegov pouk je imel poleg filološkega še narodno osveščevalni smoter: želel je oblikovati izobražence, ki bi bili ponosni na delež slovenske ustvarjalnosti v svetovni književnosti.

Izid prvih Rebulovih pripovednih del nam je odkril, da je naš profesor pisatelj. Svojega pisanja ali literarnega snovanja ni v šoli nikoli omenjal. Ne vem, zakaj je bil v tem pogledu tako zapet. Učenci smo bili ponosni na njegov pisateljski sloves. Dijaki z drugih šol so tožili, da je "težek" avtor, mi pa smo bili vajeni njegovega metaforičnega izražanja in smo se hvalili, da nam je njegov slog dostopen. Tudi v dijaških debatah o tem, ali je večji pisatelj Pahor ali Rebula, smo bili klasiki apriorno pristranski.

Z branjem njegovih del sem skušala tudi po maturi podaljševati dialog, ki se je začel v šolskih klopeh. Najbolj živo sem občutila ta duhovni stik ob branju romana V Sibilinem vetru. Me je to delo tako prevzelo zaradi svoje umetniške dovršenosti ali morebiti zato, ker me je njegova rimska snov močno spominjala na profesorjeve učne ure? Verjetno iz obeh razlogov. In tudi če v romanu nisem prepoznala "v Rimljane preoblečenih današnjih Slovencev", kot bi želel avtor, sem v Nemezianu videla človeka vseh časov. Njegovo iskanje bivanjskega smisla in

humanističnih vrednot v babilonski zmešnjavi različnih idejnih in religioznih tokov odraža položaj mislečega in čustvujočega človeka nekoč in danes. Iz tega in drugih Rebulovih del izhaja misel, da duhovno razvita osebnost lahko ohrani svoje notranje bogastvo v še tako gluhi lozi. To je pisatelj tudi sam dokazal sredi večkrat utesnjujočih zamejskih in vselovenskih razmer.

Ko skušajo filologi rekonstruirati grški ali latinski tekst na podlagi primerjanja različnih prepisov in izdaj istega besedila, imajo za pravilno manj običajno, to je "težjo" varianto.

...>

S profesorjem Rebulo na šolskem izletu v Ravenni leta 1959.

Jože Kopeinig

Čestitke iz Tinj

So ljudje, ki jih odkrijemo in cenimo šele, ko so nas zapustili.

Alojz Rebula pa je sopotnik naših dni. Že danes nam odstira pajčolan pretvar in nas vabi v tiste strmine, kjer skupaj z nami odkriva vrelce čistih slutenj in spoznanj.

Rebula, sam strasten iskalec Resnice, pozorno prisluhne drugim, ki se po drugi in drugačni poti vzpenjajo na goro novih uvidov. Zvest svojim načelom skuša svoje življenje utiriti v tiste duhovne kolovoze, ki vodijo posredno ali neposredno k tistemu cilju, katerega različni iskatelji različno imenujejo.

Rebula reče Bogu Bog in se zaveda, da o Njem ne more povedati mnogokaj z besedami, temveč bolj s spoštljivim molkom.

O Bogu ne govori kakor barantači o svoji suhi robi, temveč kakor puščavniki, ki so o Njem bolj molčali, kakor na glas govorili.

Alojz Rebula, doma v svetu iskanja in duha pradavnine grških mitologij kakor tudi v sodobni miselni avantgardi, se ne vdaja literarnim ali ideološkim izmom, temveč sledi v prvi vrsti orientacijski luči Njega, ki želi razsvetliti temine človeškega duha.

Nisem prebral vseh Rebulovih knjig, a najbolj se mi je vtisnil v srce roman "Jutri čez Jordan", ki sem ga prebral, ko sem se za nekaj dni duhovnih vaj umaknil v samostan Mekinje nad Kamnikom. Knjigo sem vsrkaval kot spremno literarno meditacijo.

Kaj pomeni ta metafora, ta primerjava dveh pokrajin tostran in onstran razmejjajoče reke Jordan?

"Jutri čez Jordan" je zame prisproda za človekovo hrepenenje, ki pa se ne polni tako hitro

in takrat, kadar in kakor si mi želimo, temveč tako in kadar Bog sam izpolnjuje svoje obljube.

"Jutri čez Jordan" je duhovna natezalnica med obljubo in izpolnitvijo te obljube; je drhteča želja med vročo prošnjo in Božjim začasnim molkom.

"Jutri čez Jordan" je opis naše poti, ko moramo sezuti vse naše popotniške sandale in stopiti bos pred Njega, ki grmi s skal in ki nam prišepetava v nežnem vetriču.

Rebula je s svojimi knjigami, osebnimi pričevanji in govornimi nastopi že marsikomu pomagal preko Jordana, od obale dvoma in iskanja na obalo vere, ki pa nikoli ni zgolj sad človekovega razglabljanja, temveč bolj ponižna drža človeka in otroka v njem, ki se zna čuditi in skloniti glavo pred Duhom; tega noben človeški um ne more dojeti, temveč se mu samo približati na valovih slutenja in ponižne bivanjske radovednosti.

Od mnogih stisk strpinčeni človek, ki s Srečkom Kosovelom toži: "Ena je groza, ta groza je biti - sredi kaosa, sredi noči ...", je na poti v smeri nove zemlje in novih nebes, je na poti v objem Njega, ki nima druge in večje želje kakor to, da bi imeli ljudje življenje in ga imeli v izobilju.

Alojz Rebula včasih zagrmí kakor sinajski grom, a je nežen kakor Veronika s šeste postaje križevega pota, ker je hvaležen za vsak odtis božanskega obličja v tem našem svetu, zaznamovanem s toliko tragičnih usod. A glasnejša kakor Rebulova tožba nad svetom je aleluja njegove vstajenske vere.

Alojzu Rebuli sem hvaležen za mnoge duhovne dražljaje, za preroške izzive in bodice njegovih prodornih misli, s katerimi bodri in budi naše včasih zdolgočasene duše, da bi raje zapele nove speve in hvalnice Bogu, ki nas vabi na pot proti Jutru - slovenskemu, vesoljnemu in eshatološkemu.

☞ Ta postopek je pri klasičnem filologu Alojzu Rebuli postal življenjsko načelo. Vedno se je odločal za zahtevnejšo, manj lagodno intelektualno držo. Učenci smo to bolj slutili kot vedeli, njegovo šolsko strogost smo razumevali in sprejemali

kot pomenljivo življenjsko lekcijo. Mnogi imamo še danes do profesorja Rebule odnos, podoben tistemu, ki učence povezuje z vzgojiteljem. To je mešanica občutkov, med katerimi prevladujeta spoštovanje in simpatija.

Jadranka Cergol

Zaljubljenost v antični svet

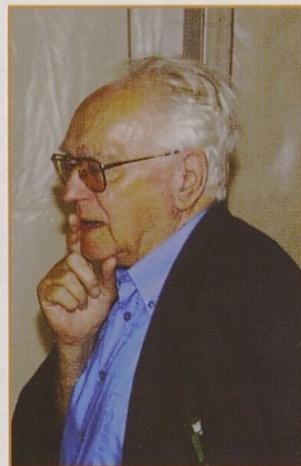

Napisati krajši sestavek o Alojzu Rebuli ni lahko, v kolikor sem pisatelj osebno spoznala predvsem takrat, ko sem "romala" v Zidani most, "obsavski Tusculum", da bi se z njim pogovorila in zbrala gradivo za svojo diplomsko nalogo. Dotlej sem pisatelja v glavnem odkrivala

le preko njegove pisane besede, ki me je pritegovala že od zgodnjih višješolskih let.

To, kar mi je pri Alojzu Rebuli kot pisatelju posebno blizu in kar me izrazito povezuje z njim, je njegova zaljubljenost v antični svet. Podobno kot pisatelj se tudi jaz rada potapljam v branje Homerja, Sapfo, Ajshila, Sofokla, Platona, Vergila, Horaca itd. in pri teh avtorjih čutim in zaznavam večno aktualnost njihovega pisanja in globino njihove sporočilnosti. Rebulo sem z zanimanjem poslušala in srkala njegove besede, ko mi je pripovedoval o svoji zagledanosti v dela omenjenih antičnih avtorjev. Zdelo se mi je, da sem se sama znašla na vrhovih grškega Parnasa, ko je pisatelj spregovoril, da je "zibel sedanji evropski kulturi stekla daleč pred pozno antiko. Stekla je že osemsto let pred Kristusom s Homerjem, tem tvorcem evropskih humanističnih arhetipov". Z vnetostjo sem tako prebirala njegova dela in željno iskala v njih citate, ki bi me popeljali v svet antike. Teh je res nešteto in sama sem se temu čudila, kolikšna je bila pisateljeva intuicija, da je tako globoko prodril v grško-rimsko dušo. In to dušo je odkrival tudi mlademu človeku, ko je veliko let poučeval na klasičnem liceju v Trstu. "Tu je mladi človek, sredi tega veličastnega duhovnega pogorja - ob sončavah Homerja, prepadih Ajshila, vrhovih Platona, melanholičnih

senčavah Horaca, mehkih vegetacijah Vergila, strogih soteskah Tacita, sončnih ledenikih Avgušlina, da je mladi človek tu ob najžlahtnejših virih resničnega in lepega. Če že ne nedvoumno resničnega - KAJ JE RESNICA, to vprašanje je izrekel nekdo v antiki - vsekakor nedvoumno lepega. Ob Sapfini ali Katulovi pesmi, ob Propilejih, v muzeju v Olimpiji že ni več mogoče reči: KAJ JE LEPOTA?" In to iskanje Resnice in Lepote je v meni seglo do dna srca, da me je Rebulov duhovni svet prevzel. Bistvo njegovega odnosa do antike pa je gotovo najgloblje zaobjeto v eseju Med Mero in Misterijem, "v tem dvojčkovskem sporočilu vidim najžlahtnejše, kar mi daje antika". Gre za iskanje uravnovešenosti med dvema nasprotujočima si pojmom mere in misterija. Mera je tista človekova težnja k uravnovešenosti in racionalnosti, to je tisto, kar nam daje "tolažilno upanje, da nismo plen kaosa, /.../ In da vse, kar je vidnega in nevidnega, plava v skrivnostnem soodnosju energij. Da smo položeni v vesolje, ki ni vrtinec slučajja, ampak skladnost geometrij." Misterij pa je tisto, kar presega racionalnost, tisto, kar teži k zvezdam v vesolje, "to je predvsem trepet pred vsem, kar še more biti." V to intuicijo mere in misterija je ukoreninjena celotna grško-rimska bivanjska razsežnost, kajti v tem binomu se kaže vsa grška umetnost, od zlatega reza pri arhitekturi in metruma pri literaturi, do tragičnosti človeške usode pri Ajshilu in Sofoklu ter sveta idej pri Platonu.

A. Rebula in svetovni popotnik Andrej Kobal spomladi 1975 (levo); DRAGA 2001 (desno).

Ob tej dvojici pa ne gre pozabiti seveda še na številne druge filozofske kategorije, ki so vidno vplivale na Rebulov svetovni nazor: zelo blizu mu je tako npr. pojem kalokagathije: "v tem ključu, v ključu kalokagahtije je sporočilo antike nedvoumno"; ta pojem združuje v sebi dve besedi kalos in agathos, pojma lepote in dobrote oz. pojma zunanje lepe podobe in notranje etične dobrote, katerima se v latinskem trinomu verum - bonum - pulchrum pridruži še pojem pravičnosti in resnice: kar je v človeku lepo in dobro, je tudi resnično in obenem pravično. S tem je tudi krog človekove esence popoln, sestavljajo pa jo, na etičnem področju težnja k Dobremu, na estetskem k Lepemu, na političnem pa k Resnici in Pravici. Vsi ti pojmi pa so nekako zaobjeti v skupni imenovalci humanizma (humanitas oz. antropoeia): biti človek pomeni namreč biti moralno pošten in dober, težiti estetsko za lepoto in politično za resnico. Iz tega izvira tudi pojem klasične lepote, ki ne teži v kako skrajnost, temveč v harmonijo in red. Vse to pa bogati še težnja v metafiziko oz. v misterij bivanja. "Dve postavi grštva sta zame tako rekoč

kategorični: 1) spoznanje /.../ o tragičnosti človeške eksistence /.../ in 2) iz tega sledeče spoznanje o bistveni nezadostnosti sveta, nezadostnosti, ki sili Grka, da prebija obzidje imanence. /.../ Mislim, da je to najgloblje sporočilo dano našemu planetu pred krščanstvom, obenem pa uvod vanj, tako z neutopičnim sprejemanjem človeške "conditio", kakor s prebijanjem v transcendenco."

Ob vsej tej veličastnosti neminljivega sporočila antike pa pisatelj ne obide svoje neomajne zavezanosti krščanstvu, saj iz njegovih besed je marsikdaj čutiti, kako sam zaznava že v nekaterih eminentnih Grkih in Rimljanih božji navdih, ki pripravlja človeštvo na Kristusov prihod, skratka odprtost religioznemu čutenju je bila v antiki zelo velika. In ta občutljivost spremlja našega jubilaranta na slehernem življenjskem koraku. Ob vsej tej duhovni širini antične veličine, ki se mi je nenehno odpirala ob branju Rebulove umetniške besede, našemu letošnjemu jubilarantu lahko iz srca zaželim še veliko osrečujočih trenutkov ob branju nepozabnih mojstrov izpod Partenona in Sorakteja!

Dr. Jurij Bizjak, koprski pomožni škof

"Kar vidiš, zapiši v knjigo!" (Raz 1,11)

Sedeli smo pri mizi in govorili o pridigah, ko je nekdo izmed navzočih povedal tri pravila za dobro pridigo. Prvo pravilo: "Moraš vedeti, kaj boš povedal!" Drugo pravilo: "Moraš povedati, kar veš!" In tretje pravilo: "Ko si povedal, kar veš, moraš končati!"

Vsak poslušalec dobro ve, kako je pridiga po teh pravilih uspešna in učinkovita, vsak pridigar pa dobro ve tudi, kako je pridiga po teh pravilih zahtevna in terjajoča in koliko napora je za vsakim besedilom, ki se drži teh pravil in od njih ne odstopa.

Tudi vsa napisana dela moža, ki mu kot pisatelju, kot učitelju besede in učencu Besede, posvečam te vrstice, jasno in razvidno kažejo, da njihov ustvarjalec dobro pozna omenjena tri pravila in se jih v vseh svojih delih, od kratkih podlistkov do zajetnih knjig, vztrajno brez izjeme in dosledno drži.

To je tudi glavni razlog, da so njegova besedila tako berljiva, žuboreča in izdatna: pisec vsak hip dobro ve, kaj hoče povedati, zna svojo misel izraziti in uspe njeno vsebino izročiti, bralec pa lahko vedno občuduje obseg njegovega znanja, zagon njegove izrazne moči in učinkovitost njegovega sklepa.

Zato vsa njegova besedila izražajo resnico in pravico, kakor samega sebe označuje Pridigar: "Pridigar je skušal najti privlačne besede in odkrito napisati resnične besede" (Prd 12,10). In zato vsa njegova besedila izražajo svetost, kakor pravi apostol Jakob: "Vaš 'da' naj bo 'da' in 'ne' naj bo 'ne', da ne zapadete sodbi!" (Jak 5,12).

Iskrena zahvala Njemu, ki nam ga je v svoji ljubezni dal, in iskrena zahvala njemu, ki nam je s svojimi talenti dan. Naj še dolgo posluša glas Gospodov, kakor ga je poslušal apostol Janez: "Zapiši, kajti te besede so zanesljive in resnične!" (Raz 21,5).

Jože Krašovec

Zvestoba izvirniku in lepota slovenskega jezika v prevajanju Svetega pisma

Leta 1980 smo v okviru Teološke fakultete v Ljubljani pod pokroviteljstvom Slovenske škofovske konference začeli pripravljati načrt za novi slovenski prevod Svetega pisma. Osebno sem se zavzel, da smo k sodelovanju poleg izvedencev za Sveto pismo

povabili tudi klasične filologe, sloveniste in umetnike slovenske besede. Samoumevno je bilo, da smo k sodelovanju povabili tudi našega jubilaranta pisatelja Alojza Rebulo. Gospod Rebula se je na uradno vabilo predsednika Slovenske škofovske konference, nadškofa dr. Alojzija Šuštarja, z veseljem odzval in je v letih od 1981 do izida celotnega prevoda septembra 1996 sodeloval s tolikšno zavzetostjo in skromnostjo, da smo v njegovem delu vsi čutili delovanje Božjega duha. Hitro smo opazili, da je prevod profesorja Rebule v celoti skladen s prvim načelom, ki ga je sprejel celotni odbor za novi prevod Svetega pisma dne 14. marca 1981 na prvi seji prevajalcev in svetovalcev v zbornici na Teološki fakulteti: Prevod naj bo dosledno po izvirniku in čim bolj v koraku s sodobno slovenščino.

V predgovoru novega prevoda Svetega pisma bralec lahko najde natančnejše podatke o deležu profesorja Rebule v pripravi novega prevoda Svetega pisma. Na slavnostni predstavitvi novega prevoda Svetega pisma dne 19. septembra 1996 v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma je profesor Rebula ob udeležbi številnih domačih in tujih gostov slovesnost sklenil s slavnostnim predavanjem. Da je prav on imel slavnostno predavanje, je bil moj predlog, ki ga je narekovala izkušnja o njegovi edinstveni odprtosti v celotnem obdobju priprave novega pre-

voda Svetega pisma. Strinjanje vseh, da ima profesor Rebula slavnostno predavanje, razumem kot največje priznanje vseh sodelavcev pri edinstvenem projektu. Na tem mestu se želim v vlogi predsednika koordinacijskega odbora profesorju Rebuli iskreno zahvaliti predvsem v svojem imenu. Ob tej priložnosti naj oživi spomin na nekatera razmišljanja, ki so se porajala ob pripravi in izvedbi novega prevoda Svetega pisma.

Naš sklep, da pripravimo nov prevod Svetega pisma, je takoj odprl razpravo o različnih pristopih k prevajanju. Primerjali smo "stara metoda" in "novo metodo". Ti metodi je mogoče uporabiti v njunih skrajnostih: na eni strani so različne oblike "dobesednega" in na drugi tako imenovani "idiomatski" prevodi. Zagovorniki obeh pristopov izjavljajo, da je njihov cilj zvesto prevajanje, toda tisti, ki dajejo prednost dobesednemu načinu prevajanja, se zavzemajo za enotnost oblike in vsebine, zagovorniki idiomatskega pristopa pa vztrajajo pri preoblikovanju literarnih oblik izvirnika, ko prenašajo pomen v ustrezne oblike prevodnega jezika. Razpravljaje o pristopih jasno kaže, da nikoli noben prevod ni uspel v čistem in absolutnem pomenu

Prof. Majda Kaučič in Alojz Rebula na Opčinah 2001.

besede. Semantična točnost je večinoma iluzija. Končno velja, da noben prevod ni strogo vzeto "dobeseden" ali "idiomatičen"; vsi so kombinacija obeh načinov prevajanja. Zelo preprosti in jasni stavki so v vseh prevodih prevedeni bolj ali manj dobesedno, značilne povedi izvirnika pa bolj ali manj idiomatično.

Literarna narava Svetega pisma in prvenstvo njegovega dobesednega pomena v judovstvu in krščanstvu sta bila odločilna pri zagovarjanju načela enotnosti oblike in vsebine v procesu našega prevajanja. Ob koncu z velikim zadovoljstvom ugotavljam, da slovenski standardni prevod Svetega pisma temelji na teh temeljnih načelih: očitna vezanost na izvirno besedilo; prvenstvo izvirne pesniške metaforike; vezanost na skladijske oblike, individualni slog in literarne učinke izvirnika; odprtost za različne vrste pomena; sorazmerna doslednost pri prevajanju ključnih besed in ponavljajočih se oblik. Ta načela vključujejo upoštevanje treh vzajemnih disciplin: jezikovni sistem izvirnika in slovenščine (jezikoslovje), bistvena umetniška vizija in pomen ustreznih besedil (literarna kritika) ter oblike komunikacije (stilistika).

Temeljno načelo zvestobe izvirniku smo določili tako, da vezanost na izvirnik ne pomeni nujno dobesednega prestavljanja, kajti naloga prevajalcev ni samo ta, da si prizadevajo za zvestobo izvirniku, temveč tudi, da dosežejo jasen in berljiv slog. Na splošno prevajalci niso imeli večjih težav pri usklajevanju teh dveh ciljev, kajti narava, način, čustvovanje, metaforika, preprostost pripovedi, modrostni izreki in druge značilnosti svetopisemskih besedil podpirajo izrazito zvesto prevajanje. Večina prevajalcev naše skupine se je zavedala, da je prevajalčeva najpomembnejša naloga prenašati smisel tako, da se ohrani značilen svetopisemski slog. Vendar smo se ves čas soočali z zagovorniki idiomatskega pristopa, ki so iste besede zavestno prevajali z različnimi ustreznici, da bi dosegli izrazno gladkost in domnevno točnost. Branili so tudi svojo svobodo glede ureditve in razporeditve stavkov ter prevajanja izvirne skladnje. Toda rezultat je bil podrejanje pluralnosti svetopisemskega sloga in literarnih oblik njihovemu lastnemu enotnemu slogu, to pa je vodilo v zatrtje literarnih učinkov izvirnika. V nasprotju s tem pristopom in skladno s staro klasično težnjo po enotnem prevajanju občnih besed je v našem odboru končno prevladala

Pod Volnikom pozimi 1995.

zavest, da se morajo v prevodu uveljaviti individualna skladnja in slog svetopisemskih besedil ter njihovi mogočni literarni učinki. Številni so odlomki, v katerih se nekatere ključne besede ponavljajo v različnih kombinacijah in tako dajejo novo moč občim stavkom in idiomom.

Zavest veličine Božje resnice Svetega pisma je krepila zavest naše majhnosti in obdarjenosti. Ena izmed posledic te zavesti je bila pripravljenost na skupinsko delo. Prednost skupinskega dela ni le večja verjetnost, da se delo opravi v doglednem času, temveč tudi v tem, da se opravi v duhu resnice, ki jo razodeva. V skupnosti prevajalcev in drugih sodelavcev pri prevajanju Svetega pisma je najvišja avtoriteta Božji duh, ki je živ tam, kjer se predane osebnosti napotijo v puščavo, da bi za skupnost verujočih in iskalcev resnice pripravile primeren prevod. Božji duh navdihuje prevajalce Svetega pisma, da se v skupnosti usposablajo za zahtevno delo in skupaj iščejo ustrezno obliko prevoda izvirnega besedila.

V zadnji fazi priprave novega prevoda Svetega pisma je poseben problem pomenilo usklajevanje celotnega besedila prevoda, uvodov, opomb, referenc in dodatkov za tisk. Profesor Alojz Rebula je že na začetku projekta povedal, da uvodov, opomb in referenc ne bo mogel sam pripraviti za svoj prevajalski delež. V fazi usklajevanja je zelo velikodušno in z veliko zaupanja meni osebno in izbranim sodelavcem dal pooblastilo, da po sprejetih pravilih opravimo redakcijsko delo. Izkušnja te edinstvene širokosrčnosti je še dodaten razlog za občudovanje osebnosti našega jubilanta. Prepričan sem, da bodo tudi prihodnji rodovi znali ceniti njegov prispevek v mozaiku slovenskega izročila prevajanja Svetega pisma.

Reginald Vospernik

Enemu največjih

Svoje prvo intenzivnejše srečanje s čudovitim duhovnim svetom Alojza Rebule sem globoko doživljal v pustih tednih po neki operaciji ob začetku osemdesetih let. Prijetno mi je vel njegov Sibilin veter skozi puščobo bolniške sobe v celovski deželni bolnici. Sam sem bil deležen klasične gimnazijske izobrazbe - kajpada niti približno tako globoke kakor slavljeneč - in sem obujal ob branju romana dotlej zakopane zaklade zgodovinskih pradačev. In si venomer ponavljal: Kako je mogoče, da zmore v povprečni plitvini slovenske literarne besede prav slovenski zamejec tolikšno globino in sredino, kako zna razpredati nekdo na obrobju slovenstva tako spretno in prefinjeno vse bogate odtenke naše slovenščine?

Kdo je še kdaj zapisal kaj podobnega kakor pripovedovalec romana "V Sibilinem vetru"? "In če bi mi bilo treba zmetati s splava mojih živih dni prav vse, da sem ohranil na njem ljubezen, potlej bi to brez pomišljanja storil - vse knjige sveta bi zmetal v vetrove, ves denar, kar ga je prišlo iz kovnic imperija." Ko sem danes ponovno snel s knjižne police pisateljeva dela, sem videl, da sem tedaj ob branju načrtal prav te besede.

Pa kaj so literarna srečanja z bardom ob Tržaškem zalivu - kakor dragocena že so - z avtorjem Edenovih snegov, njegovega Senčnega plesa, Zelenega izgnanstva, s knjigo Maranatha, naseljeno ob previsu prvega v drugo tisočletje v primerjavi z osebnim srečanjem s pisateljem in človekom Alojzom Rebulo, ki dopolnjuje očakovskih osemdeset let.

Med najbolj zvestimi, najbolj vestnimi, najbolj iskrivimi in razgledanimi sodelavci Celovškega Zvona, ustanovljenega leta 1983, je bil prav on, od prvih plahih sestankov, ko je bilo sodelovanje pri nonkonformistični reviji pod strogim nadzorom jugoslovanske

UDBE še povsem tvegano, pa tja do dopolnjenega desetletja te revije 1995. Kako bogati so bili uredniški sestanki v Tinjah, v Celovcu, v ženini in njegovi domači Loki na Štajerskem, v Trstu, v Gorici, v Ljubljani, če je bil prisoten Alojz Rebula - in bil je domala vselej prisoten, čeprav nemotoriziran in navezan na vlak! Kakšen užitek, če so se v poglobljeni debati udarili Andrej Capuder, Vinko Ošlak, Anton Stres (ki je prišel medtem do škofovskih časti) in Lojze Rebula. Nezvezdniki smo kar strmeli nad načitanostjo razpravljalcev in iskrivostjo njihovih duhovnih prebliskov.

Posebno prijetni so mi spomini na srečanja v toplem objemu pisateljevega doma na nadtržaških Opčinah, kjer je znala njegova žena Zora Tavčarjeva - tudi sama znana književnica - postreči s pristno domačnostjo, pokrito mizo in iskrivim sodelovanjem pri debatah. Zlasti se je to dogajalo ob septembrskih študijskih dneh v Dragi. In kar rada je družba ob takih priložnostih trčila s pristno zlato rebulo, zraslo na slovenskih hribih - nomen est omen.

Bog te živi, dragi Alojz Rebula. Tako se menda želi klasično izobrazjenemu pisatelju, enemu največjih, ki jih zmore slovenski Parnas: Mnogo zdravja in vedrega duha, ki ti naj odpirata še naprej ljubljene knjige in tebi tako dragi svet evropske duhovnosti. Ad multos felicissimos annos!

Ob Kocbekovem obisku v Trstu v jeseni 1974: levo Alojz Rebula, desno Edvard Kocbek.

Illa quae quondam discipula fuit
professori suo, Aloisio, salutem

Gaudeamus igitur,

dum in terris sumus!

Post iucundam iuventutem,

ac fecundam senectutem,

semper iuveni in corde,

nos clamamus ex profundis / Deus te per multos
annos

seruet nobis atque

rebus nunc secundis!

Est Slovenia in Europa,

nos habemus mare nostrum,

feriat undam maris nostrum!

Fides nostra - magna fides,

spes et amor ducunt nosmet.

Bonne M. Tertot

Zorko Simčič

Mož iz Šempolaja in njegovih osemdeset rodovitnih let

“**P**isatelj je jubilej ...”
 Ob proslavljanju literarnih ustvarjalcev se skoraj nujno pojavi dvoje pasti: ali zapadeš v skušnjava, da bi se pridružil neki “republik” - *La république des camarades* ji pravijo ob Seni -, ko A slavi literata B-ja, B hvali C-ja, C dviga v nebo A-ja itn. v obratnem vrstnem redu ... ali pa, da ti je nerodno pokazati svoje čustvo, občudovanje do kolega, do prijatelja.

No, pa vendar se da pobegniti pastema - zlasti če je kdo starejši od slavljence - in so mu trezni spomini v oporo.

Prvič sem slišal o Alojzu Rebuli leta 1947, ko mi je v Gorici o njem govoril pokojni Ivan Breclj iz Devina. Pri pomenkih o knjigah in pisateljih mi je vsakokrat z navdušenjem govoril o mladem pisatelju Rebuli, o “enem od tistih, o katerih je jasno, da bodo”. In ta nekako eliptično formuliran stavek se je še kako izkazal za resničnega. Pač intuicija človeka, ki sicer ni bil literarni izvedenec, ki pa je ljubil slovensko besedo, imel pa tudi oster občutek za kvaliteto.

Prvič sem naletel na Rebulovo pisanje v nekem tržaškem koledarju, potem pa - bilo je že onkraj oceana - na njegovega Devinskega sholarja ... občudujoče se zamislil ob njegovi literaturi pa šele ob Senčnem plesu. Toda šele leta 1968 sem se dokončno zavedel, da se nam je rodil véliki pripovednik, res romanopisec. Bilo je 17.000 km daleč od Trsta na jugu Argentine, od koder sem mu iz samotne kočice ob jezeru poslal pismo. Začel sem ga pisati še isti dan, ko sem prebral roman *V Sibilinem vetru*. Kot urednik osrednje emigrantske literarne revije sem napisal stotine pisem, vsekakor je to pismo bilo eno najdaljših, kar sem jih kdaj napisal. Najbrž je bilo tudi za avtorja zanimivo, saj mi je odpisal, pa tudi še leta 1992 je Zora Tavčar v intervjuju z menoj omenila, da ji “mož pravi, da je najtemeljitejšo in najboljše kritiko romana *V Sibilinem vetru* dobil v pismu, ki ste mu ga vi poslali ob izidu romana.” Rebulov roman je bil zame - kakor sem tudi napisal - “v tistih letih naravnost blagodejen sunek vetra, pre-

pojen z zgoščenim kisikom, ob tedanji kdaj kar poplavi zgolj tiskanega papirja.” In še danes gledam na to delo kot na rojstvo našega vélikega romana.

Sledila so leta, ko so pisma med nama potovala sem in tja preko ravnika, res pa da porojena bolj kot ob slovenskem ali tujem literarnem ustvarjanju ob komentiranju kulturnih pa tudi političnih premikov v slovenski družbi. Kakor da bi nek nerazumljiv imperativ časa nagnil človeka, da začne v triadi dobrega, resničnega in lepega dajati pogosteje akcent na resnično.

Slavljenčeva beletristika, njegovi eseji, meditacije, komentarji. “Pisatelj Rebula” je pravzaprav človek, ki ga ne moreš vstaviti v kakšen preprost predal. Vsaj v naši kulturni zgodovini ne. Mislec. Toda on ni samo krščanski mislec, kaj šele - kakor ga nekateri (upravičeno) prikazujejo - “najuspešnejši slovenski apologet”. Literarni zgodovinarji so mu že dali zasluženo mesto v literarni zgodovini in kolikor se še ni, se bo kmalu še jasneje izkazalo, da je bil njegov Senčni ples (1960) prelomnica v naši književnosti, in da se nam Jacig Nemezian iz Sibilineta vetra ob vsem “rimstvu” prikaže kot prva velika - univerzalna, vendar skozi slovensko psiho prenetena - figura. V tem tekstu si morda prvič zaslužil pisatelj nortranji svet, vedno bolj projevajočo se uravnovešenost, sad ljubezni do grške in rimske antike pa tudi zavestnega pristanka na *mystérion* kai *métron*, na sorazmerje med čustvom in intelektom. Ob vsej plovovitosti njegove beletristike pa se kdo drugi raje ustavlja ob njegovi esejistiki in publicistiki, kdo tretji ob dnevnikih, v katerih je - čeprav apolitik - tolikokrat zaslužil pravo smer v razvoju slovenske poti. A če je kot pisatelj velik, in ga občudujejo bralci in kritiki pa tudi pisatelji, ki so kdaj bolj kot oživljajoči umetniki besede ilustratorji časa in človeške pogojenosti v njem - je v njem pa vendar občutiti še drugo veličino: veličino človeka, ki opazuje svet in sodi. Sodi mirno, včasih tudi ostro, toda vedno brez kakšnega slovenskega kompleksa manjvrednosti. Nikdar ni poklekal pred literarnimi ali tudi drugimi idoli, naj so bili še tako osvetljevani z žarometi, suvereno je razgaljal lažno modo, s svetovljansko kretnjo je odrival, ironiziral danes svet vladujoče “carstvo

enodnevnosti". Da ne govorimo o njegovih razmišljanjih o bistvu krščanstvu. Morda bi bila najbolj kratka, a tudi najbolj točna sodba o tej zvrsti njegovega pisanju tista, ki sem jo slišal pred leti: "Dovolj je prebirati Rebulu pol leta (govor je bil o razmišljanjih Na prepihu), pa te za vse čase mine občutek drugorazrednosti slovenskega kristjana."

Ljudem, ki smo bili po končani vojski primorani v begunstvo, se bo pa v teh dneh misel ustavila tudi ob njegovi moralni podpori. Če že ni bil edini, je pa bil - vsaj iz pisateljskega ceha - prvi, ki je javno in na ves glas obsodil komunistični teror za časa revolucije in strahotni holokavst po končni vojni. Še več: ni skrival simpatij do rojakov v politični emigraciji. Ta njegova simpatija do diaspore je imela toliko večjo težo, kolikor je prihajala iz ust človeka, ki se je ob dogodkih v svetu umetnosti kakor ob političnih dogodkih vedno izražal suvereno: samostojno, svobodno, samozavestno.

Moje občudovanje gre mojstrstvu njegove besede, umetniku, a nič manj njegovi pokončnosti. Brez vsake patetike: njegovi borbi za uveljavljanje slovenstva in krščanskih vrednot. To še posebej, saj človeku ni treba biti bolešno občutljiv, da občuti, kako je marsikakšna njegova misel bila porojena v občutku popolne osamljenosti, skoraj v obupu, porojena kakor v vzdušju stanja na mrtvi straži.

Marsikaj je že bilo o Rebuli doslej napisanega, pa vendar čutiš, da so vsi portreti o njem še vedno zgolj skice. Brez dvoma tudi zato, ker se zdi - pač 'posledice časov' -, da se bo v literarno zgodovinskih krogih šele sčasoma pojavil človek, ki bo od polstoletnega vzdušja neranjen mogel v njegovih stvaritvah videti takó celotno človeštvo kakor v njem potopljeni "mali slovenski svet". Da se bo pojavil človek s tako široko kulturo - pa tudi slavljencevi velikanski erudiciji odgovarjajočo močjo - da bi dojel, kje je v bistvu zakoličen Rebulov svet. Pa še o nečem drugem se sprašuješ: ali je danes - zlasti mlajšemu, skoraj načrtno v etični gluhosti vzgajanemu bralcu, rastočemu v nacionalni aseptičnosti - mogoče razumeti, da je v opusu slovenskih romanov prav v Rebulovih delih največ univerzalnosti hkrati pa tudi največ slovenske duše?

O Alojzu Rebuli bo v teh dneh še marsikaj zapisanega, vendar ko zadnje čase naletim kdaj tudi na komentarje o njegovi včasih preveliki čustvenosti ali navdušenosti nad kom - bi se le rad ustavil še ob tem.

Ali pri našem jubilanu prevelika čustvenost res kdaj razrahlja enotnost stila v pripovedi ali značajsko strukturo "junaka" - o tem bodo sodili literarni zgodovinarji. Toda nekdo, kateremu je tako kakor našemu slavljencu umetnost nekaj velikega, pa ven-

Andrej Capuder

Alojziju Rebuli!

Alfa in Omega: dve črki zlati
Ledino tvoje duše sta razgnali,
Oraču silnemu nared, ki v rali
Jima veli tiščati in vzdržati.

Zanj, ki se mu je vredno v jarem dati
In kliče te, kot daljni brod k obali,
Je služba milost: kdaj jo bomo znali
Ubogati in v njej se radovati ...?

Raduj se, kdor zvečer na strmi cesti
Enako hrepeni, kot je ob zori,
Božanski nuji zvest, tako kot zvesti

Upogibajo se v vetru temni bori;
Ljubljen bo legel, kakor mož k nevesti,
In v Njem bo vstal, ki ga je klical gori.

dar ne edina boginja, se ne more ne ustaviti ob problemu, ki je danes lahko usoden. C. S. Lewis se v Odpravi človeka ustavlja ob človeški družbi smrt prinašajoči otopelosti. Vsi ekstremi so nevarni, toda danes je tako - pravi avtor - da je "dremez hladne otopelosti prvi korak v popolni razkroj človeka." Seveda poznamo tudi napačne čustvenosti, celo napačne religiozne čustvenosti, toda "prava obramba pred napačnim čustvovanjem je vcepiti v glavo ljudi primerno čustvovanje, saj je sestradana občutljivost mladih le razlog več, da postanejo lahek plen propagandista, ko se ta pojavi. Kajti zlakotnel značaj se bo maščeval in trdo srce ni zanesljiva zaščita pred topim umom." Dandanes naloga razmišljajočega človeka, "in to ne samo vzgojitelja, ni posekati džunglo, temveč puščavo namočiti z vodo."

Rebulov kdaj močni čustveni naboj kaže samo, da se je umetnik, tolikokrat potopljen v platonskem entuziazmu, božanskem deliriju, nav-duh(š)-enu, nehote znašel tudi v vlogi psihiatra za bolno slovensko psiho.

Naj rodovitne "vrtove vaše duše" še naprej "namaka Večni Vrtnar", (kakor bi dejala vaša Terezija Avilska), in vaše srce, dragi gospod Alojz, naj v boju z Angelom - kljub udarcem v bok ... - nikoli ne omaga!

Jurij Paljk

Pisatelju Alojzu Rebuli za osmi mejni kamen!

I skrene čestitke možu, ki mi je veliko pomenil v mladostnih letih, ko ga nisem še osebno poznal, a je pokojni dr. Anton Požar, ki je v vipavskem Malem semenišču poučeval slovenščino, kot so to znali početi le veliki primorski duhovniki, poskrbel, da sem bral nje-

gove knjige že kot najstnik, in mi veliko pomeni danes, ko se beseda v našem razcefranem svetu umika gibljivi in drugi podobi, nezadržno izgublja pomen vrednote.

Zavezan, kot je Alojz Rebula besedi in Besedi, mi ne more pomeniti ničesar drugega kot le velikega slovenskega moža evropskega duha in vesoljnih duhovnih razsežnosti zaradi dobesedno živete in živete prepojenosti s krščanskim Duhom, pa čeprav se včasih prav nesramno ozira na vse nas, ki si v slovenskem svetu še upamo napisati kako pesem in nas tudi pikro ter njemu lastno slikovito ozmerja s "slovensko pesniško diarejo".

Najbolj mi je ostalo v spominu, da sem kupil njegovo Smer Nova zemlja, v začetku sedemdesetih let minulega stoletja je bilo, in se mi je pokojni dr. Požar nasmehnil: "Ja, no, poskusi, morda boš tudi ti kaj razumel..." Še danes ne vem, če je dr. Anton Požar zbadal samo zato, ker nas je mulce hotel spodbosti, da bi vzljubili slovenščino in književnost, ali pa je bilo to v njegovi pivški krvi... Res pa je, da te je, če si hotel in seveda bil tudi sposoben, dobesedno zastrupil s knjigami, kot te danes zastrupijo z drogo.

Tudi Rebulo mi je on posredoval, za vedno. Vem, da sem Smer Nova zemlja prebral, a nisem veliko dojel, vsaj danes se mi tako zdi, takrat seveda tega nisem priznal. Le kateri najstnik vam bo priznal, da česa ni razumel?

Alojz Rebula se mi je odprl, kot se reče, ko sem vzel v roke, šestanjst let sem imel, v vipavskem Malem semenišču je bilo, še danes vidim

polico, s katere sem vzel knjigo, njegov roman V Sibilinem vetru, ki je zame tudi danes najboljši slovenski roman. Pardon, prijatelj profesorja klasičnih jezikov Alojza Rebule, ki me je v Vipavi učil klasičnih jezikov in mi odpiral pot v svet modroslovja prof. Otmar Črnilogar, me je naučil, da slovenski jezik ne prenaša superlativov in moram zato pravilno napisati, da mi je Rebulov roman V Sibilinem vetru eden najboljših slovenskih romanov.

Najboljši med najboljšimi seveda, a obenem samo eden od najboljših!

Da bosta oba zadovoljna, prof. Alojz Rebula, ki stare klasične modrece še danes bere in seveda tudi sv. Pavla, in prof. Otmar Črnilogar, ki v nebesih že modruje s Platonom in se krega s svetim Pavlom, katerega sta skupaj z Rebulo prevajala za nov slovenski prevod Svetega pisma. To, da bo sv. Pavla vprašal, kaj je mislil tam in kaj drugje, mi je pokojni prof. Črnilogar obljubil na smrtni postelji v Podragi, "a vem, da ga bo tudi Lojze z Opčin isto vprašal, ti tudi iskreno povem, da sam ne vem, če bi ga ponovno tako prevedel, Pavel je le Pavel!"

Pisatelja Alojza Rebuli sem spoznal koncem sedemdesetih let, ko sem prišel v Trst. Vedno sem rad poslušal njegove slikovite posege in replike na javnih predavanjih, večerih, tudi vprašanja, vedno cenil njegovo prepričanost v naše lepo Zeleno izgnanstvo.

Kot dvajsetletnik sem mu pokazal svoja pisanja, okrcal me je pošteno, kot se za velikana spodobi, a me je vsaj okrcal, mi napisal, kje naj popravim, kaj naj pri pisanju opustim, mi tudi svetoval, koga naj berem! Pred časom sem vzel list v roke, prebral telegrafske, a iskrive sodbe, kritike in se nasmehnil. Danes sem jih vesel, a takrat sem imel dobesedno polomljene noge, še kolena so me bolela, bal sem se, da bo zapestje, v katerem držim pisalo, za vedno ohromelo!

Bil je tudi eden redkih ljudi, ki sem mu zaupal, da ne bom več hodil v Društvo slovenskih

izobražencev na ul. Donizetti, ker je hotela takratna notranja jugoslovanska policija, ki smo ji rekli po domače Udba, iz mene narediti špijona in še kaj več.

Že takrat sem na zasliševanjih, "pogovori" so jim rekli, na katera sem kot jugoslovanski študent v Trstu moral, ko sem se ob koncu tedna vračal domov, razumel, da ima Udba svoje ljudi na ul. Donizetti, a sem svoje sodelovanje z Udbo odklonil, včasih zares z veliko težavo, ker sem bil v velikih škripcih, ki jih danes lahko razume samo tisti, ki je šel skozi podobne grde stvari, a sem vedno odklonil, do zadnjega sem odklanjal, do odrešilnega plebiscita, ki je zame pomenil majhno vstajenje, saj mi je prinesel slovensko državo, a tudi rešitev, šele takrat so se namreč zasledovanja in nadlegovanja nehala. Nobenih medalj in nobenih zaslug za to, da sem sodelovanje z Udbo odklonil, nimam in nočem, žive in poštene priče te moje gornje besede lahko vedno potrdijo. To sem zapisal zato, ker so še danes med nami, tu v našem prostoru, ljudje, ki ne verjamejo, da je še pred petnajstimi leti bilo tako, kot je bilo.

Spominjam se, da sem se nekega večera na ulici Donizetti udeležil in je moj zasliševalec to vedel, ko me je poklical "na pogovor" in mi je zato cinično rekel, ko sem mu rekel, da na tistem večeru v Društvu nisem bil: "Kakšen kristjan pa si, da mi lažeš?"

Pretresen sem bil, tudi utrujen zaradi nekajurnega "pogovora", a živo pretresen zaradi očitka, da mu lažem in se imam za kristjana. Šele trezen razmislek kasneje, ko sem dobesedno "sesut" prišel domov, kjer razen očetu nikomur nisem nikdar povedal ničesar o teh "pogovorih", mi je odstrnil veliko prevaro in ves cinizem spráševalca, nenazdanje komunistične oblasti, ki mu je to dovoljevala, mu "pogovore" naročala.

Mislím, da je bilo prav na tistem zaslišanju, ko sem se trdno odločil, da ne bom več hodil redno v ul. Donizetti, ker nisem hotel sestavljati mozaika s svojim zasliševalcem, ki je neke podatke že imel, a je za popolnejšo sliko hotel imeti še druge, tudi od mladega vipavskega fanta, ki se je v Trstu komaj

prebijal skozi življenje.

Vem, da sem se posvetoval s prijateljem Davorinom Devetakom, s katerim sva takrat skupaj stanovala v Študentskem naselju, h komu naj grem in tako sem se odpravil na Opčine. Pisatelj Alojz Rebula me je poslušal, bil pretresen, čeprav je podobne in hujše zgodbe poznal, in mi je rekel: "Recite jim, naj vas pustijo pri miru! Povejte jim, da bom sicer o tem jaz pisal!"

Odšel sem in razumel, da je g. Alojz Rebula velik človek.

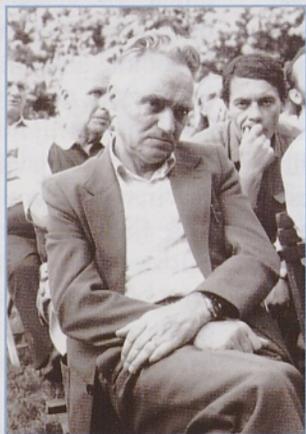
Saj ne zato, ker bi mi mogel pomagati, ampak zato, ker mi je rekel, da bo pisal, če me ne pustijo pri miru. Razumel sem, da do konca verjame v pisanje in tudi to, da sam proti Udbi ničesar ne more. To sem vedel jaz, ki sem imel jugoslovanski potni list, on pa je imel italijanskega in tega zato ni mogel tako dobro vedeti kot jaz.

Da se v življenju vse ali skoraj vse sklene, priča dejstvo, da mi je prav prijatelj Davorin Devetak lansko leto končno le prinesel roman V Sibilinem vetru iz Trubarjevega antikvariata v Ljubljani, sam sem ga zaman iskal vsa ta leta, pošel je že davno, nihče ga ni ponovno izdal, kar je po moje slabo, zelo slabo.

Lani sem na Dragi prosil pisatelja Alojza Rebulo, če se mi bo lahko podpisal v knjigo, ki mi jo je prinesel Davorin; obljubil je, a tega doslej še nisva naredila, enkrat zato, ker imam jaz knjigo s seboj v Trstu na kaki kulturni pobudi, a pisatelja ni, drugič pa je obratno.

Vem pa, da mi jo bo podpisal, gotovo, kot on zna, tako, malce postrani me bo pogledal in dejal: "A podpis hočete, dejte, no, dejte, saj nima smisla!"

A bo podpisal, gotovo.

Na DRAGI 1985 (levo) in z Lojzetom Peterletom 1997 (desno).

Anton Stres

Kulturna naloga Cerkve na Slovenskem

Prva in zdaleč najpomembnejša naloga Cerkve je oznanjanje Jezusa Kristusa in gradnja Božjega kraljestva v osebnem in družbenem življenju ljudi. To pa ima posledice tudi za splošno kulturno in družbeno življenje, kakor nam dokazuje vsa evropska zgodovina. Kakšne so sedaj okoliščine tega širšega delovanja Cerkve v sodobni slovenski družbi, ki nastaja na ruševinah komunistične ureditve?

V času komunizma je Cerkev veljala za prvega notranjega sovražnika. Partija si je najprej prizadevala Cerkev uničiti, potem pa je uvidela, da to ni mogoče, in je poskušala doseči, da bi vodstvo Cerkve sprejelo komunistični režim kot legitimen in bi se Cerkev pozitivno vključila v partijske politične zamisli. Vendar ji tudi to ni uspelo. Cerkev je bila edina organizirana ustanova, ki je partija ni mogla usmerjati od znotraj, zato pa jo je strogo nadzorovala od zunaj in utesnjevala. Vendar je Cerkev v zadnjih desetletjih uspelo razviti dokaj razširjeno dejavnost med mladimi, tudi med študenti in izobraženci.

Cerkev je prizadevanjem za demokratizacijo dajala popolno in nedvoumno podporo. V svoji prvi izjavi, ki jo je objavila komisija Pravičnost in mir, je dala tudi program svojega delovanja: "Svet Pravičnost in mir Slovenske pokrajinske škofovske konference podpira vsa prizadevanja za to, da bi v naši družbi vedno bolj dosledno spoštovali človekove pravice in se bo tudi še naprej za to zavzemal."

Ko pa je šlo za neodvisno Slovenijo z lastno državo, je Cerkev ostajala v mejah svoje pristojnosti in ni igrala nobene politične vloge. Ni bila prvi nosilec ideje o slovenski lastni državi. Ostajala je na moralnem področju. Bilo ji je jasno, da je pravica do narodove samostojnosti legitimna zahteva, kako to samostojnost zagotoviti, pa ni več stvar morale, ampak politične prakse in strategije. Načelno je bilo možno ostati v jugoslovanski federaciji, konfederaciji ali pa zahtevati popolno državno samostojnost.

V to, za kaj se bodo državljani Slovenije odločili, se Cerkev ni vmešavala. Ko pa so se enkrat odločili, je zagovarjala legitimnost te odločitve in jo podpirala. To ni bil oportunistem, pač pa dosti skrbno upoštevanje meja svojih pristojnosti. Zato slovenski Cerkev ni bilo nikoli mogoče očitati nobenega nacionalizma. Odločitev o slovenski državni prihodnosti je Cerkev prepuščala slovenskemu ljudstvu, da jo demokratično izreče. Za kaj naj se narod odloči, Cerkev ni narekovala. Pravico do te odločitve pa je vedno zagovarjala in jo podpirala.

Drugače pa je bilo, ko je šlo za očitno kršenje človekovih pravic. Cerkev je zahtevala njihovo celovito spoštovanje. To seveda ni bilo politično stališče, ampak moralno. Razmerje med politiko in moralo, vprašanje, kje se konča morala in začne politika, je seveda že na splošno izredno težko vprašanje, v takratnih razmerah pa je bilo še posebno kočljivo. Komunizem ni priznaval nobene prave morale, ampak je bilo vodilo njegovih ukrepov samo politični oportunistem. Zato nikoli ni mogel in ni hotel razumeti, da je mogoče političnemu stanju oporekati z moralnega stališča. Če bi to priznal, bi Cerkev seveda moral priznati tudi pravico do kritike politike. Ker tega ni mogel dovoliti, je vedno znova vsa cerkvena stališča glede družbene morale ocenjeval kot politična stališča in Cerkev očital, da presega svoje pristojnosti.

Med revolucijo in po njej je partija fizično "likvidirala" vse ugledne in sposobne krščanske kulturne in druge javne delavce. Kar jih ob koncu vojne ni bilo pobitih, so odšli v tujino. Nato pa je izvajala tako imenovano negativno selekcijo: ljudem, ki se niso strinjali s partijo na oblasti, ni dovoljevala nobene družbene uveljavitve. Vse javne službe so bile rezervirane za člane partije. Posledica tega je bila, da so se ljudje, ki niso hoteli postati člani partije, odločali za druge poklice, ki niso bili povezani z javnimi družbenimi in političnimi službami. Tudi pedagoški poklici so bili rezervirani za komuniste, saj je še v letih 1974 in 1975 potekala vroča razprava, ali lahko postane verni človek učitelj. Takrat je uradna politika na to vprašanje odgovarjala negativno. Zato so se mnogi katoličani in drugi prepričani demokra-

Govornik na DRAGI 1972, ob njem Jože Peterlin.

ti usmerjali v poklice, ki so bili strogo strokovni in ki politike niso posebno zanimali, kot na primer medicina in tehnične vede. V novinarstvu, javni upravi in političnih vedah so se izobraževali samo ljudje, ki so bili že vnaprej pripravljene sodelovati z režimom. Zaradi dejstva, da so se ljudje, ki niso bili na strani režima, pretežno usmerjali v poklice, ki niso bili povezani s sprejemanjem političnih odločitev in javno upravo, še danes primanjkuje novim demokratičnim silam strokovno usposobljenega in političnega delovanja vajenih ljudi.

Prvo obdobje po demokratičnih spremembah je po vsem povedanem mnogim prineslo več razočaranj kot veselja. V bistvu gre za izrazit moralni, kulturni problem. Marksistični socializem je v teoriji in v praksi podcenjeval človekovo osebno moralno zavest, njegovo sposobnost odločanja za dobro ali zlo in dostojanstvo tega odločanja. S tem je slabil osebno odgovornost posamezne osebe. Ker pa je bila celotna javnost pod monopolnim vodstvom partije, so državljani, ki se s partijo niso identificirali, toliko bolj usmerili svoje zanimanje v področje zasebnosti. Posledica tega je določeno nezanimanje za javne zadeve, s tem pa tudi neodgovornost zanje.

O morali v pravem pomenu lahko govorimo šele takrat, ko ne izhajamo iz družbe in njenih interesov, temveč iz človeka kot osebe: svobodne, odgovorne in duhovne stvarnosti, ki se z moralnim dejanjem dograjuje, uresničuje in udejanja sebe kot cilj svojega bivanja. To seveda nikakor ne izključuje vseh družbenih razsežnosti in odgovornosti, ki jih ima vsak človek in ki jih - vsaj nekatere - marksizem še posebej rad in celo upravičeno poudarja. Vendar pa to ne more v nobenem primeru iti tako daleč, da bi človek kot oseba prenehal biti tisto "sveto" v družbenem življenju, ki ga nikoli ni dovoljeno ponižati na raven golega sredstva za domnevne višje ali celo tudi šele prihodnje cilje.

Propad komunističnih družb ima seveda svoj neposredni povod v popolnem gospodarskem neuspehu teh družb. Toda izvor tega neuspeha je globlji, je pravzaprav moralen. Komunizem je izhajal iz prepričanja, da je človek posameznik samo "gradbeni material" družbe, ne pa nosilec družbe. To je usodna zmeta, zaradi katere so vsi komunistični družbeni sistemi mislili, da lahko shajajo brez posameznikovih pobud, brez človeka kot posameznega pobudnika in odgovornega nosilca dejavnosti, ki se za dosego svojih ciljev svobodno združuje z drugimi in v povezavi z njimi dosega svoje cilje. Posledica tega zmotnega stališča do človeka ni samo gospodarski polom teh družb, temveč tudi moralno opustošenje, ki ga v pokomunističnih deželah pušča za seboj pol stoletja komunistične diktature. Zato nekateri to opustošenje imenujejo "dušni Černobil".

Komunizem namreč ni bil čisto navadna diktatura, kot jo izvajajo razni tirani in diktatorji. To je bil totalitarni sistem, kjer je diktatorski avtoritarni način vladanja spremljala tudi temu ustrezna ideološka prevzgoja ljudi. V tem je bistvena razlika med diktatorskimi režimi Srednje in Južne Amerike in komunističnimi režimi. Komunizem je izhajal iz določene antropologije in filozofije zgodovine. Komunistični režimi so tudi oblikovali ljudi v poseben tip človeka. Po 50 letih te prevzgoje ljudi moramo reči, da to oblikovanje v celoti ni uspelo, pustilo pa je določene posledice. Komunizem ni uspel narediti ljudi čisto po svoji meri, uspel pa je, da niso ljudje narejeni po nobeni meri, da se ne opredeljujejo več za nobeno jasno in trajno vrednoto. Zato je ta "duhovni Černobil" zelo plodno tlo za liberalizem in moralni relativizem. Pokomunistični človek je nezaupljiv do vsake absolutne vrednote, kakor tudi rad odklanja institucije in strukture. Vse, kar spominja na avtoriteto in oblast, je v pokomunistični družbi zasovraženo zaradi negativne podobe, ki si jo je komunistična totalitarna oblast ustvarila s svojo represivnostjo in nedemokratičnostjo. Zato naše sodobnike preveča nezaupanje do vseh predstavnikov ustanov. Ne verjamejo v njihovo iskrenost, ampak domnevajo, da jih vodijo samo interesi oblasti. Ker pa Cerkev po svoji naravi ne more biti zgrajena na demokratičnem principu večinskega odločanja, jo v okolju, ki je žejno demokracije in pluralizma, mnogi težko sprejemajo, nekateri pa jo celo postavljajo na isto raven kot osovraženo partijo.

Posebno huda posledica režima, ki je pospeševal sekularizacijo in ateizacijo, je veliko nepoznavanje krščanstva. Religiozna kultura je v Sloveniji izrazito nizka. Pol stoletja sistematične kritike Cerkve in

njenega moralnega diskreditiranja ima za posledico izrazito negativno pojmovanje Cerkve in velik strah pred njo. Za velik odstotek ljudi se poznavanje zgodovine krščanstva ustavi pri križarskih vojnah in sežiganju čarovnic. Za vse te je Cerkev družbeno nepotrebna ustanova, ki nima nobene pozitivne vloge in jo je treba držati čim dlje od javnega življenja. Tako se liberalizem nekako sam od sebe ponuja kot edini sprejemljiv nazor za pokomunistične Slovence, kar še dodatno slabi njihovo kulturno in duhovno identiteto.

Ob koncu marksističnega obdobja smo torej postavljeni pred izredno težavno nalogo duhovne, moralne in kulturne obnove. Zgodba o "kulturnih Slovencih" je, žal, samo še zgodovina. Kultura je vedno sad močnih duhovnih osebnosti, ki imajo jasno in krepko zavest o tem, kar so kot moralne in duhovne osebe v svoji odgovornosti za vse, kar je res in kar je prav. Močne kulturne osebnosti se zavedajo pripadnosti svoji zgodovini, svojemu narodu in - če so kristjani - svoji Cerkvi ter zajemajo iz te identičnosti

Na predstavitvi knjige o Jakobu Ukmarju v Finžgarjevem domu na Opčinah leta 2000.

za ustvarjalno zvestobo do nje. Danes pa je narodna zavest ter duhovna, moralna in tudi politična kulturna zavest prebivalcev Slovenije na splošno nizka. Ob vstopu v evropske povezave je to zelo zaskrbljujoče, za Katoliško cerkev v Sloveniji pa velik izziv in velika naloga.

France Habjan, Toronto

Spomin na domovinsko jaso ob Atlantiku

Na prijatelja Lojzeta Rebulo me vežejo zanimivi spomini in prav je, da jih ob njegovi 80-letnici priključim nazaj v spomin. S prijateljem Lojzetom sva se spoznala na nižji gimnaziji pri Svetem Jakobu ob koncu 40. let. V prostem času in med odmori sva se razgovarjala v glavnem o slovenskem kulturnem vprašanju, o tržaški vsakdanjosti, pa tudi nekajkrat o nogometu. H kosilu sva največkrat zašla v znano gostilno ob predoru. Leta 1955 sem se z družino izselil v Kanado, vendar sem ohranil tesne stike s Trstom in Gorico.

V novem okolju sem se kaj hitro vključil v cvetočo slovensko skupnost v Torontu. Z župnikom Tonetom Zrnecem (Gorazd) sva kar hitro postala delovna prijatelja. Tone Zrnc (Gorazd) je bil v tistem času tudi postulator za Baragovo beatifikacijo. Ves se je predal temu zahtevnemu naprežanju. Pogosto sva se srečevala, razmišljala, kako bi slovenskim rojakom čim idealneje približali svetniško podobo Barage.

"Ja, veš France, dva Baragova življenjepisa sicer obstajata, vendar to ni dovolj za povprečnega bralca," je dejal postulator. Omisliti si bo treba večje leposlovno delo o Baragovi osebnosti, ki ne bi samo privabilo bralca, ampak bi tudi s tem delom Barago prikazali kot slovenskega kulturnega ustvarjalca. "In kdo naj bi to zmožel?" vpraša postulator. Nihče drugi kot pisatelj profesor Lojze Rebula iz Trsta, sem mu odvrnil.

Leta 1974 sem se nekaj dni mudil v Trstu in Gorici pri sorodnikih. Po posredovanju prijatelja sva se z Lojzetom Rebulo srečala v baru poleg slovenskega radia. Prihajal je iz šole. Prijateljsko sva se dalj časa razgovarjala o življenju v Kanadi, rekla tudi kakšno o slovenski vsakdanjosti, in končno sem se mu tudi izpovedal in mu naravnost povedal postulatorjev načrt.

4. avgusta 1975 sva se s prijateljem Rebulo odpravila na obisk v New York in Washington. Če

Ivan Štuhec

Pisatelju Rebuli za 80-letnico

Ne spomnim se natančno, kdaj sem prvič bral kakšno delo pisatelja Rebuli. Ob koncu gimnazijskih let, verjetno leta 1972 ali 1973, mi je moj župnik Ludvik Duh priporočil v branje roman *V Sibilinem vetru*. Danes bi težko obnovil zgodbo, vem pa, da je roman v meni zapustil tisto ob-

zorje, ki sem ga kasneje podoživljal na mediteranskem polotoku, na stičišču grške, rimske in krščanske kulture. Danes bi dejal, da mi je vtisnil v dno moje biti temeljne izvire evropskosti. Takrat sem se

pričel zavedati, kako je moja kulturna domovina nastajala iz prelivajočih se tokov, ki so pljuskali iz severne Afrike in Egipta proti Bližnjemu vzhodu in preko grškega otočja vse do Rima ter po makedonski poti do Panonije. Roman *V Sibilinem vetru* bi pravzaprav moral postati nekakšen literarno zgodovinski učbenik, v katerem bi mladi ljudje začutili svoje prednike in sprejeli njihovo kulturo kot najnaravnnejši in najtrdnjejši temelj za sedanost. Ko sem zaslutil to panoramo, ki je usodno zaznamovala tudi slovenstvo, sem pričel izgrajevati tudi svojo podobo, ki ji je kasneje pisatelj Rebula dodal še marsikatero potezo. Ob branju romana *V Sibilinem vetru* sem spoznal, da je to moja duhovna in kulturna domovi- ...>

◀ je že doživljal Baragovo deželo ob Gornjem jezeru, zakaj ne bi tudi поблиže spoznal še Baragovo Ameriko.

S prijatelji v Washingtonu Konradom Mejačem, dr. Stanetom Šušteršičem in z Mirotom Pregljem sem se dogovoril o namenu najinega obiska. Čim smo se srečali na letališču s Konradom, ki naju je pričakal, sva mogla po krajšem razgovoru takoj spoznati, da je obisk odlično načrtovan. Vse tri dni najinega obiska so naju izmenično vodili trije ambasadorji slovenstva v Washingtonu in nama razkazali vse, kar je resnično pomembnega v prestolnici ZDA, Pentagonu smo se "izognili" in to geometrijsko konstrukcijo opazovali le od daleč.

Višek najinega obiska pa je bilo srečanje s slovenskimi prijatelji zadnji večer na "domovinski jasi", tako jo je imenoval prijatelj Rebula v svojem Ameriškem dnevniku, v prijetnem domu prijatelja Mejača. Ničesar ni manjkalo. Debatni repertoar je bil natrpan. Poznavalci ameriškega življenja so skopo opisali politično in gospodarsko stanje v državi. Knjižničar M. Pregelj je na Rebulovo vprašanje o Nixonu kar naravnost naslikal njegovo klavrno podobo. Kocbekova afera pa je zagrela družbo in v njej so vsi sogovorniki videli kot velik politični premik v Sloveniji.

Ko je Rebula potem povprašal o ameriškem katolicizmu, je nato tudi dejal, da ima o njem kar poljne vtise. Tedaj se sestopi iz stola gospa Jana Bevc, mati dveh hčera, in glasno, v bleščeči slovenščini z rahlim belokranjskim naglasom izreče: "Gospod profesor, samo nekaj vam povem." Omenila je nekaj kritičnih točk, posebno kritično se je dotaknila vzgojnega sistema v katoliških srednjih šolah. Vsi prisotni smo nekoliko iztegnili svoje vratove in prisluhnili njenemu izvajanju, ki je naravnost vrelo iz nje. Prijatelj na moji desni mi je prišepnil: veš, France, sogovornica je prinesla svojo katoliško pokončno držo še iz domovine ... izšla je namreč iz slovenske elitne katoliške organizacije.

Bilo je že pozno v noč, ko smo trčili kozarce na zdravje slovenski skupnosti v Washingtonu in se poslovili od teh dragocenih prijateljev.

Knjižničar in porotnik na Nixonovem procesu Mirče Pregelj je naju zapeljal v hotel, ki se je nahajal nekaj sto metrov od Bele hiše. V sobi mi je Lojze, še preden je vzel v roke dnevnik, dejal: "Kakšni zvesti prijatelji!"

Ko sva se zjutraj vračala preko New Yorka v Torontu in ko je bilo letalo že visoko nad oblaki, je Lojze vzel v roke dnevnik. Med njegovim zapisovanjem se je nama zopet pridružil "videc prihodnjih reči" in na tiho vprašljivo zinil: "Premiki tudi v Novem svetu?"

«... na, da je to naša zgodovina.

Nekaj let kasneje sem pisatelja Rebulo in njegovo soprogo srečal na Dragi. Tja me je pripeljal pokojni Franček Križnik in kot mlad bogoslovec sem se naenkrat znašel pri pisatelju Sibilinega vetra doma, na Opčinah. To je bil zanimiv čas živih razprav in prijateljstev v Rebulovem krogu, ki se je vsako leto zbiral po programu Drage v njegovem stanovanju ali v kateri od bližnjih gostiln. Med vsemi sem bil najmlajši. Z vso mladostno radovednostjo sem vsrkaval duhovite, kdaj ostre in napete debate, ki sta jih sprožala Ošlak in Capuder na eni strani in Rebula ter Gabrovec na drugi. Doživljal sem to veliko prijateljstvo, ki pa je bilo neusmiljeno ostro v argumentih in stališčih, a hkrati nad vse prisrčno in duhovito. Zame je to bila atenska šola, ki me je dokončno umestila v krog krščansko razmišljajočih ljudi, ki so takrat bili družbeni oporečniki. Ena od stalnih tem je bil čas druge svetovne vojne, razmerje med marksisti in kristjani, Kocbekov primer in vse, kar je povezano z njim, njegovo usodo in usodo celotnega naroda. To so bile moje zgodovinske učne ure, ki so mi odpirale popolnoma drugačna obzorja, kakor so jih bili deležni moji vrstniki pri študiju. Po eni strani izjemno zanimiva predavanja na Dragi, po drugi strani debatni večeri pri Rebulovih, kjer so se misli iskriale pozno v jutra naslednjega dne.

V tistih letih je bilo v Sloveniji (Jugoslaviji) prepovedano branje emigrantske literature. Odkritje Zaliva pa mi ni dalo miru, zato sem se nekajkrat odpravil z znanko invalidko, ki je imela prirejen avtomobil, na Opčine k pisatelju po revijo in drugo literaturo, ki sem jo pretihotapil pod voznikovim sedežem v Ljubljano. Tako smo bogoslovci pri literarnem krožku v poznih sedemdesetih letih prebiralci vse, kar po mnenju takratne oblasti ne bi smeli. Oborožen s to dediščino sem leta 1979 prišel v mariborsko bogoslovje pod vodstvom škofa Grmiča. Idejni

spopad je bil neizbežen, ker mi je moja atenska šola dala pomembno drugačen pogled na zgodovino in na razmerje med krščanstvom in marksizmom.

Prebiranje Rebulove literature bralca nujno popelje v Edenske vrtove njegovega teološkega razmišljanja. Na nek način mi je pisatelj postal tudi teološki kompas v času teologije samoupravljanja. Ko so teologi na zahodu in tudi doma postavljali pod vprašaj obstoj poosebljenega zla, v podobi hudobnega duha, se je pisatelj Rebula razvnel nad takšno teologijo ob vsej pojavnosti zla, ki je bila več kot razvidna za železno zaveso in tudi sicer v življenju. Ob vsakem srečanju je sprožal razpravo o teoloških stališčih, ki so takrat vznemirjala kontroverzni slovenski prostor. Iz njegovih naziranj je vedno izžarevala ljubezen do Cerkve, če tudi je bilo dovolj razlogov za jezo ali bes. Z leti se je pravzaprav vedno bolj posvečal teološkim temam in velikim osebnostim krščanskega življenja, kot sta Baraga in Slomšek.

Pisateljev eshatološki nemir je začetiti v vseh njegovih delih. Poslednja stran življenja ga je vedno vznemirjala in mu zastavljala vprašanja o smiselnosti bivanja. Trdno stoječ v imanenci in v zgodovinski stvarnosti se vzpenja v območja Vsemogočnega, ki mu pomenijo bistveno več kot literatura in kultura. Fasciniran od svetosti in čudeža, se Rebula veliko ukvarja z vprašanji izjemnih izkustev, spoznanj in dogodkov. Svetniki so mu postali osebni in literarni izziv, ki mu ostaja zvest vse do danes.

Ob življenjskem jubileju pisatelja Alojza Rebule lahko rečem: Bogu hvala za vse trenutke, ki sem jih v času svojega osebnega oblikovanja preživel v njegovi družbi in družbi njegovih prijateljev. Brez Drage, brez srečanj pri Rebulovih bi nikoli ne bil to, kar sem. Slovenski kristjani imamo v pisatelju Rebuli ustvarjalca, ki v literaturi postavlja krščansko življenjsko obzorje in eksistenco v sam vrh sodobnega umetniškega ustvarjanja.

Na DRAGI 1990 z dr. Valentinom Inzkom in dr. Stanetom Gabrovcem (levo); z Jožetom Škerkom in Borisom Pahorjem na lanski DRAGI (desno).

Marija Pirjevec

Zgodba Rebulove poti k smislu

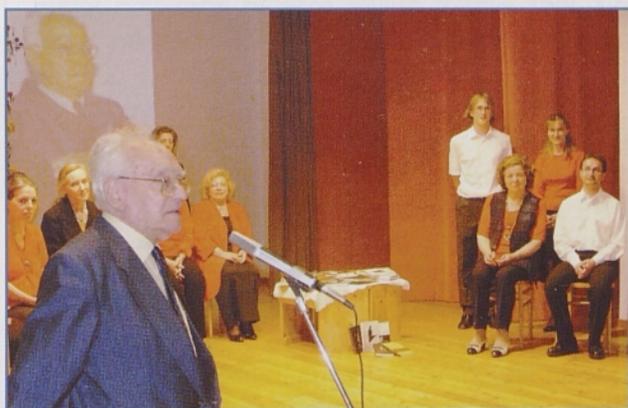

Če bi romane Alojza Rebulove pogledali skozi Bahtinovo teorijo tako imenovanega "kronotoposa", to se pravi skozi "prostorsko-časovne opredelitve" pisateljevih zgodb in dogajanja, bi se znašli pred zelo raznotero in gibljivo vsebino.¹ Prostor njegovih romanov se močno spre-

minja in premika od tesne bližine domačega kraškega in tržaškega sveta pa do daljnih pokrajin in krajev Vzhoda in Zahoda, in čas dogajanj se razpenja od danes in včeraj pa globoko nazaj v srednji in stari vek in v biblijske čase. Toda to kronotopično razprostranjenost od znotraj prebijajo globlji pomeni, ki "niso odvisni od časovnih in prostorskih določil", če povzamemo spet Bahtinovo terminologijo, ter sežejo daleč čeznje. Na tej nadmaterialni, duhovni ravnini je Rebula ob vsej tematski raznovrstnosti izjemno zbran v svojo smer in v svoj cilj, obrnjen od vsega kronotopičnega v eno samo središče. In v tem središču vsega je njegovo tesnobno iskanje smisla, naravnano v krščansko transcendenco in eshatologijo vsega živega.

[...]

Pisateljjevo globinsko mišljenje, vgrajeno v številne novele, romane, eseje in dnevnike, je usmerjeno proti glavnemu mišljenjskemu toku modernega sveta, proti "brezvrednotju", se pravi proti nihilizmu, ki postopoma preplavlja zahodno zavest in tudi kulturo. Rebulova proza se tako že skozi desetletja očitno distancira od nekaterih vodilnih sodobnih tokov in smeri: na primer od sartrovskega eksistencializma, od francoskega reističnega "novega romana", ameriškega neonaturalizma, pa ludizma in postmodernizma, skratka, od številnih in popularnih izmov, ki so zadnjega pol stoletja na poseben način pognali svoje korenine tudi na Slovenskem. Pri tem je zanimivo, da Rebula vidi privilegij manjšinskega pisatelja prav v neodvisnosti od "snobovskega svetovljanstva".² Matični pisec si po njegovem lahko pri-

Z Borisom Pahorjem v Peterlinovi dvorani (zgoraj); v Finžgarjevem domu na Opčinah ob zaključku tečaja lepe govornice junija 2004 (spodaj).

vošči marsikaj takega, kar je za manjšinskega povsem nedopustno. Iti se na primer ničejanca v Trstu ali Celovcu - tako razmišlja - bi bilo malodane groteskno. Zvestoba svojemu jeziku in narodu ga dela imunega do aktualne postmoderne umetnosti in njenega cinizma, ki se po pisateljovem mnenju kaže med drugim v toposti pred misterijem bivanja. Zatiškati si oči pred problemom misterija za Rebulu pomeni obsoditi se hkrati na ustvarjalno neplodnost.³ Iz tega izhodišča danes tudi sam presoja svojo pisateljsko pot, ki jo je prehodil od srede 20. stoletja do današnjih dni.

(Odlomek iz predavanja, ki ga je prof. Marija Pirjevec imela na Slovenističnih dnevih na Opčinah 26.3.2004)

¹ M. Bahtin, Teorija romana, Ljubljana, 1982, s. 357-369.

² A. Rebula, Na slovenskem poldnevniku, Maribor, 1991, s. 15.

³ A. Rebula, Tržaška književnost, Glasnik Slovenske matice, Ljubljana, 2002, s. 22.

Diomira Fabjan Bajc

Profesorju Alojzu Rebuli za 80-letnico

Življenje je čudna stvar: za nekatere pomeni premočrtno približevanje točno določenemu cilju, za druge vijugasto pot sredi puščave, za tretje stezo med grmičevjem, kjer te lahko splaši divja žival ali preseneti zajček, za druge spet sprehod po Ede-

nu, kjer cvetijo rajske rože in spokojno letajo metulji. Lahko je seveda še marsikaj hujšega, vendar bi v tem zapisu tega ne jemala v poštev.

Zame je življenje bilo, kot se za Slovenko tudi spodobi: hrepenenje! Hrepenenje po boljšem, po lepšem. Pa bi lahko bilo drugače? Saj sem kot otrok vendar doživela vojno, revščino, mogoče bi tudi pravo lakoto, ko bi si mama dobesedno ne jemala od ust zame!

Hrepenenje po boljšem, po lepšem mi je potešila šola v slovenskem jeziku: šola mi je omogočala spoznavanje drugačnega življenja od tistega, ki ga je nudil vojni in povojni čas, omogočala mi je spoznavanje literarnih besedil, ki so me vodila v svet, kjer so se mi ljudje prikazovali drugačni od tistih, ki sem jih srečevala vsak dan. Pri šestnajstih letih sem prebrala *Vojno in mir*. Kakšno doživetje! Tisto poletje sem hodila okoli kot omamljena, povsod so me spremljali junaki tega čudovitega romana, in še zdaj imam vtis, kot da sem jih takrat spoznala osebno!

In posledica? Na univerzi sem vpisala ruščino! Saj ne rečem, da mi je znanje ruščine v življenju škodilo, koristilo mi pa tudi ni, saj sem se morala že med študijem zaposliti, poučevanje ruščine pa seveda v tistih časih ni prihajalo v poštev! Učila sem se italijanščino. Zašla sem v slepo ulico (zagato), iz katere, tako se mi je zdelo, ni bilo izhoda.

Tedaj je prišel roman *V Sibilinem vetru*. Spet sem bila očarana. Kaj me je v njem prevzelo? Vse. Sprejela sem izziv prevajanja v italijanščino. Bilo je težko delo, uspeha je bilo malo. Po-

magal mi je pisatelj, ki bi bil knjigo lahko prevedel sam veliko bolje od mene, a se mu je zdelo pod častjo, da bi se sam ponujal italijanskim bralcem.

Tedaj se še nisem zavedala, kako močno me je ta knjiga zaznamovala. Ko bi prevod izšel takoj, bi verjetno bilo drugače, a ker je bilo treba čakati kar dve desetletji, da je knjiga končno izšla pri slovenski založbi, sem medtem začela prevajati druga in drugačna besedila. Skratka: vzljubila sem prevajanje, poglobila sem znanje slovenskega in italijanskega jezika, zavedela sem se njunih razlik in njune lepote.

Končno sem se usidrala doma. Dobila sem občutek, da delam nekaj koristnega. Mogoče bi kdo drug delal iste stvari bolje od mene - a raje, kot bi dejal prof. Merkuš, gleda televizijo!

Zato se iz srca zahvaljujem profesorju Rebuli ob njegovi 80-letnici, da je napisal roman *V Sibilinem vetru*, pa tudi vse druge knjige, ki sem jih prebrala hlastno, z velikim veseljem in užitkom, tako da sem postala prava rebulologinja, kot me je nekoč hudomušno poimenoval dr. Capuder.

Ko bi Rebula ne napisal tega romana, bi bilo moje življenje popolnoma drugačno. Slovenska literatura pa bi bila prikrajšana za eno svojih najlepših del.

S prof. Arduinom Cremonesijem v jeseni 1974.

Tatjana Rojc

Nekaj misli ob korespondenci Rebula-Cecovini

Toto corde.

Ob branju korespondence Alojza Rebule in Manlia Cecovinija, ki jo je izdala Tržaška pokrajina pod naslovom *Carteggio scazonte*, se mi je obenem ponudila priložnost, da poslušam predavanje francoskega filozofa Andréa Glucksmanna o Tretji smrti

Boga (*Troisième mort de Dieu*): vzporednost teh dveh na videz tako oddaljenih iztočnic pa je čudežno vodila v eshatološko razmišljanje o Božjem, o Človeštvu, o smislu in cilju Univerzuma, saj predstavljajo pisma med Alojzem Rebulo in Manliom Cecovinijem dejansko celotno miselno sosledico v vse večjem zaznavanju visokega pomena pojmov spoštovanja in prijateljstva. Preseneča pravzaprav zaradi Cecovinijevih svetovnonazorskih in političnih precedensov njegov povsem nenapovedan smisel za zgodovinsko pravičnost predvsem v odnosu do generacij prepovedanega, odsekanega slovenskega jezika (glej Sergio Salvi, *Le lingue tagliate*), katerim pripada tudi Alojz Rebula seveda zaradi svoje letnice rojstva, predvsem pa zaradi dejstva, ker je ta prepoved jezika močno zaznamovala njegovo zavezanost slovenski besedi. Cecovini dejansko povzema veliko idejo, ki jo udejanjata tako Giuseppe Mazzini (*Lettere slave*) kakor tudi Angelo Vivante (*Irredentismo Adriatico*), ko v pismu z dne 10. maja 1999 piše: "[...] a Trieste bisognerebbe rendere obbligatorio lo studio della lingua slovena nelle scuole italiane [...]" (potrebno bi bilo, da bi postal pouk slovenskega jezika v tržaških italijanskih šolah obvezan). V še dodatni odgovor onim, ki nekako aprioristično odklanjajo poznavanje slovenskega dela tržaške duše, se ponuja tudi trditev renesančnega genija Leonarda da Vincija: "[...] l'acquisto di qualunque cognizione è sempre utile

allo intelletto [...] Perché nessuna cosa si può amare né odiare se prima non si ha cognizione di quella." (Vsako novo spoznanje je koristno razumu. [...]) Ničesar namreč ne moremo ljubiti ali sovražiti, če tega prej ne poznamo.)

Med najbolj pomembnimi osebnostmi moje intelektualne formacije je tudi veliki in nepozabni mentor Alojz Rebula, ta "avtentični tržaški pisatelj", kakor ga označuje Cecovini (str. 9), ki mi je preko svojega ogromnega znanja, ki nam ga je, dijakom klasičnega liceja v Trstu, nesebično razdal, razkril kozmos, lepoto, misel, besedo. Vendar poleg njegove intelektualne veličine sem lahko spoznala tudi resnično bistvo Človeka, Vernika, v enem izmed najbolj bolečih trenutkov našega družinskega življenja, ko nam je pred dvema desetletjema nenadoma umrla mama. V pismu, ki smo ga prejeli od Profesorja, nam je lajšala bolečino žlahtna beseda v prepričanju, da obstaja tisto nad-življenje, brez katerega naša uboga zemeljska eksistenca ne bi imela nikakršnega smisla. *Semen aeternitatis*, torej: v bolečini slovesa je postalo paradokсно in tolažilno tudi razkritje semena večnosti.

Alojz Rebula je bil s svojim življenjskim imperativom zame torej tudi dejanski posrednik bistva antičnega koncepta pietete. In ljubezni: Anton Sovre, največji slovenski prevajalec antične književnosti (in Rebulov *magister* klasične filologije), je v Sofoklovi Antigoni našel najvišje sporočilo antike v verzu: "*Ne da sovražim, da ljubim sem na svetu!*" In v ekstremni žrtvi Antigone same je najti obenem rešitev in smisel za bolečino človeštva in za njegovo veličino.

Alojza Rebulo prežema globoka in visceralna ljubezen za vse, kar je plemenitega zapisanega prišlo do nas in katerega suma je Dante Alighieri s svojo Božansko komedijo. Vendar Rebula povzema tudi veliki nauk Franceta Prešerna, očeta slovenske moderne eksistencialne književnosti, ki je prvi postavil v središče svoje po-

ezije destabilizirani subjekt in ga razkosal na vse njegove duhovne prafaktorje s tem, da se je obračal in črpal iz pesniških arhetipov antičnega sveta in avtorjev italijanskega trecenta. Zaradi te kompleksne večplastnosti, ki jo Pisatelj nosi v sebi in preko katere udejanja sebe, je opus Alojza Rebule dejansko v večnem nastajanju in iskanju: od začetne potrebe, da preboli travmo in svojemu *prepovedanemu, odsekane*mu jeziku vrne dostojanstvo, se pisatelj obrača vse bolj v globinske substrate v stalni želji, da bi razumel.

Rebula, prevajalec Svetega pisma, je v središču svojega dela postavil besedo, ki preraste v visoki jezik in v stil, ki ga prevodi njegovih del ne morejo povsem ponazoriti, ga raztolmačiti. Tako je tudi v pismih Manliu Cecoviniju, kjer še bolj prihaja do izraza Katonov nauk: *Rem tene, verba sequentur*. Vendar za Pisatelja je avlični stil samo sredstvo. Njegova beseda je visoka in boleča in v nji je čutiti pisateljev odklon tistega nihilizma, s katerim je prežeta sodobna družba. In v tem se ponuja tudi začetni Glucksmannov teorem o prvi smrti Boga na Golgoti, o drugem umoru Boga, ki so ga zakrivile ideologije devetnajstega stoletja in o njegovi tretji smrti med pokoli dvajsetega stoletja, ki jih je človeštvo doživelo v popolni tišini: "*Živimo, kakor da bi Bog ne obstajal*", piše Glucksmann, "*vendar o tem ne znamo razmišljati.*"

Prav v luči teh misli je torej še veliko bolj izredna Rebulova izkušnja: njegov CREDO, ki ga, se mi zdi, avtor doživlja bolj v luči nekega osvajanja in ne v luči nekega daru. V pismu Cecoviniju z dne 15. decembra 1999 namreč piše: "*... mi è più facile credere al demonio che a Dio*" (... lažje verujem v hudiča nego v Boga ..., str. 126). Torej za Rebulo velja aksiom *credo-ergo sum*, vendar v glagolu *credo* lahko razbiramo tudi *cogito, scio, nescio, vivo-ergo sum*, kar bi v Aristotelovi optiki glagola *apopháinein* pomenilo iskanje in razkrivanje. V že citiranem pismu Cecoviniju (str. 124) Rebula piše, kako dejansko "*il Dio cristiano sia l'Inconoscibile assoluto [...] di cui non si può parlare che per negationem*" (... krščanski Bog je dejansko absolutna Nespoznavnost [...], o kateri lahko spregovorimo samo per negationem).

Kljub svoji deklarirani agnostični skepsi pa je Cecovini, v nasprotju z Rebulo, absolutni pan-teist, v njem je razpoznavna popolna spojitev s

stvarstvom, čeprav trdi, da je zapisan veri v Človeka in v njegov genetski zaklad, ki ostajata edini gotovosti v večnem kozmičnem in univerzalnem nastajanju: v pismu Rebuli z dne 20. maja 2000 piše: "*Est Deus in omnibus nobis*" (str. 147).

Rebulova narava je bolj zavezana tistemu Bogu, ki ga poznamo iz pretresljive invokacije umirajočega Sina Božjega v znamenitih *Impropria*: "*Popule meus, quid feci tibi et in quo contristavi te...?*", kjer ljudstvo odgovori s trisàghionom vzhodne liturgije: *AGIOS O THEOS, AGIOS ISCHIROs, AGIOS ATHANATOS, ELEISON HYMAS* (Sveti, Neumrljivi, Neskončni, usmili se nas), kjer človek sam zase, torej človek brez Boga, nima več nikakršne veljave. Zato Janez Pavel II., poslednji moralni filozof, pravi: "*Varljivo je prepričanje, da more vera, ob šibkem razumu, imeti večjo moč, nasprotno ...*".

V pismih Rebule in Cecovinija gre za neko stalno konfrontacijo, za neko stalno razmišljanje dveh med seboj različnih si duhov, da se zdita pisatelja kakor dva romantična junaka: vsakdo izmed njiju namreč posebej eno izmed dveh duš romantike same - Cecovini Tieckov nihilizem, Rebula Wackenroderjevo religioznost. Wackenroder je namreč umetnost dojemal kakor mistično intuicijo in je ostro polemiziral z razsvetljenskim hotenjem, da bi se misterij nebes postavil v "zemeljsko luč". Tieck je prevzel tematike prijatelja Wackendorerja, vendar dejansko razčlenil religioznost v odločnem nihilističnem ključu, na čelu katerega najdemo idejo "afabulacije", ki naj bi, kakor trdi Sergio Givone, vodila glavne junake, ki jih je svet - ena sama dejanska iluzija - razočaral, do tega, da so si za vse življenje "pripovedovali čudežne zgodbe" (S. Givone, *Storia dell'estetica*, str.69-70).

Različni človeški in intelektualni izkušnji sta torej tudi v primeru Rebule in Cecovinija našli neko paradokšno stičišče: prostozidar Cecovini, ki se je znašel v samem središču zlatega srednjeevropskega prostozidarskega trikotnika med Turinom, Dunajem in Prago, živi obrnjen navzven in ves predan svetu in Človeku. Alojz Rebula pa je, naprotno, ves predan Vsemogočnemu in Usmiljenemu. Tako Manlio Cecovini kakor Alojz Rebula pa sta skupno predana poetiki, ki naj bo dejanski izraz resnice, tiste, ki jo za Cecovinija odreja razum, za Alojza Rebulo pa, nasprotno, duhovnost.

Janko Messner

Da bi se spomnili pisateljevega jubileja ...

Sedim pred prijaznim vabilom Mladike, ugibam in vrtim obotavljivi kuli, ki žal ne izvira iz rimske 'kuline', temveč je zanesljivo - kot moj suženjsko poslušni šribar - indijskega ali celo kitajskega rodu. - Da, povej mi, kuli, kaj naj mu sporočiva za njegov "visoki jubilej", da mu ne zamoriva veselja s praznovanjem, ampak ga kakorkoli že razvedriva. Meniš, da mu nalijva brez ugibanja čistega kraškega vina v jubilejno čašo: le kaj, prosim te, hoče ali pričakuje ta jubilej od tebe, Alojza Rebula, po vsej Sloveniji prebiranega, občudovanega tržaškega pisatelja? - So za staranje res potrebni jubileji? Meni niso. Lepši, zanimivejši se mi zdijo za tak osemdeseti rojstni dan pogovori med prijatelji in nasprotniki, kritični pretresi te ali druge avtorjeve knjige, da ta lahko ugotovi, koliko je še živ, kaj praviš?

Sicer pa, mi dovoliš nespodobno vprašanje: kaj ti ni sitno, neprijetno, da si že tako star? - Povej mi, čemu tako neprevidno bezljaš za menoj, ki sopiham za cele tri zime pred teboj - kot bedno doslužena bosa mrha v koroškem Avgijevem hlevu ...? Ko da se ti že neznansko mudi k tvojim zgladovanim grškim saprofagom ... Mar bi me bil kdaj poprosil, naj upočasnim korak tja, kjer ni muh, saprument, pa zdaj ne bi spravljal v zadrego ne sebe ne mene ... Tako nama pač ... bognajjunimarad ... ura teče, nič ne reče - lasciamo fuori ogni speranza!

Kaj praviš, kuli, naj pustiva bajže¹ in se spustiva malo v pomnjenje: ko se jaz leta 1946 v balkonski dvorani ljubljanske Univerze - z odprtimi usti nisem mogel načuditi, kako hitro, neustavljivo vrejo iz ust slovenski stavki profesorju Francu Kidriču, si ti že pisal prve slovenske verze in črtice, saj si slovenščino dobro znal, jaz pa sem jo še jecljal. Ti si prišel iz tržaške gimnazije, jaz iz celovške jetnišnice. A ko sem služil v ravenski Sušnikovi gimnaziji, sem ob Kos-

mačevi Sreči in kruhu s kolegicami občudoval tvoj Senčni ples pa Lojzeta Kovačiča Ljubljanske razglednice. Vse tri sem vas imel za zgled, še preden sem objavil (l. 1954) svojo prvo črtico "Očenaš" v tedajšnji celovški "Svobodi". In šele 16 let pozneje so izšle moje "Skurne storije" v Mariboru. A tudi teh nemara ne bi bilo, če moja "Špasna storija", ki jo je Ciril Kosmač (pri meni na obisku za svoj šestdeseti rojstni dan) prebral še v rokopisu, ne bi bila napravila izrednega vtisa nanj: udaril se je z roko po kolenu in zaklical - "Gromska strela! Imaš še več podobnih?!"

Da, habent sua fata libelli!

In bila sta - Zora Tavčar in ti - med prvimi kritiki teh storij ...

Ti si me temeljito pomiril, ko si mi v dolgem pismu (29. aprila 1972) sporočil, da si me "bral z dušo v grlu" ter da si "naletel na psihološki dokument, ki vsaj zate s svojo krvavo težo nese vsako literarno kategorijo ..." Lahko si predstavljaš, koliko mi je takrat pomenila takšna ocena iz tvoje pisateljeve nardarjene glave, saj sem bil - star že petdeset let - pred izidom tega prvenca v neprestanem strahu, kaj o njem poreče literarna javnost. Še nekaj mesecev pred tvojo oceno teh Skurnih storij pa se oglasi Zora Tavčar v decembrskem "Zalivu" 1971 in me naravnost s plemenito besedo poviša v "sokola, ki da se je pognal v drznem diagonalnem poletu čez ves slovenski prostor ..." Kakšen čaroben balzam na moje - od same koroške boli - krvaveče srce! Samo primorska 'zamejka' lahko s takšno empatično prisrčnostjo 'da srečo'² koroškemu 'zamejcu'. - Blagor tistemu, ki mu je dano živeti v njeni bližini! Pravi ti dve tovariški priznanji sta mi - skupaj z literarnoznanstveno študijo o Skurnih storijah Borisa Paternuja in Josipa Vidmarja - vlili tisto potrebno ustvarjalno zaupanje vase!

Pri tej priložnosti naj povem, da me je - ne samo tvoje Zeleno izgnanstvo - vsega zaposlil tudi Veter v Zorinih laseh, tako da sem knjigo dobesedno v duš-

¹ Norčav čvek.

² Ko se na Koroškem pozdravljamo, ne damo roke, ampak srečo!

ku požrl, še posebno ker je kot dijakinja v štajerskem hitlerjanstvu doživljala svoj nevarni pustolovski roman nič manj napeto kakor tvoje Zeleno izgnanstvo. Kako presojno čisto ti nosi na dlani lepo dekliško dušo - radovedno in vznemirljivo navdušljivo, ko na primer sliši Antona Dermoto, prvaka dunajske opere, peti Ipavčev samospev v slovenščini! Kljub noremu führerju in njegovim gestapovcem! Kakšne pogumne može je zmozel tudi tedaj že na smrt obsojeni slovenski narod. Pa tisti njen nemški vojaček, ki je z njim pela "Es geht alles vorüber ..." in "Kauf mir einen bunten Luftballon ...!" Še posebno mi je všeč njeno povojno sodelovanje z Radovanom Gobcem v ljubljanskem Akademskem pevskem zboru, saj sem tudi jaz, komaj za silo oblečen, pel pod njegovo taktirko v 'koroškem' pevskem zboru "Matija Verdnik" v vseh metropolah Titove Jugoslavije in se pri tem do sitega najedel za nazaj in za

naprej ... In v skopskem gledališču mimogrede odkril mično črnolasko, ki mi je rodila dva bistrournna čedna sinova. - Pa to me je zapeljalo proč od tvoje-ga 'jubileja', dragi Lojze. V duhu s tabo dvigam v družbi s celovškim igralcem in kabaretistom - sodelavcem Petrom Raabom čašo s kraškim črnim in pojem tebi ad multos annos z Otonom: moja duša je židane volje, ko da je pila kraški teran ... Naj se ti besede iz tvojih pesniških ust še dolgo kotalijo in cingljajo v veselje beročih Slovencev!

Kako rad jih poslušam! Zdravo Zori in Tebi!

P. S.: Upam, da se kmalu spet srečamo v Celovcu in gremo spet na brancina v Picarijo pri univerzi!

Dodatni P. S.: In ne pozabi, Lojze, da imata Jezus in Marx isti humus za koreninjenje. To je vendar vedel že Janez Ev. Krek. Pa tudi Ivan Cankar, ki se je pri njem učil socializma.

Tone Zrnc, Toronto

Prijatelju in zaslužnemu možu

Ob imenitnem življenjskem jubileju Alojza Rebule sem se zazrl v preteklost in skušal priklicati v spomin pota najinega srečanja. Mojo pozornost v Kanadi je Lojze pritegnil s knjigama *V Sibilih vetru* (1968) in *Gorje zelenemu drevesu* (1971). Osebo pa sva se spoznala v letu 1975, ko je na moje povabilo prišel v Toronto z namenom, da obiščeva okolico Velikih jezer: prepotujeva Baragovo deželo in si ogledava polje Baragovega misijonskega izžarevanja. V lepem vremenu sva se po Baragovi deželi vozila z avtom dva dolga tedna. Pozneje se je še vrnil v Ameriko v spremstvu svoje žene gospe Zore. Napatili smo se v Kolorado, k prijateljem v mestu Pueblu. Tisti dnevi so za nas nepozabni! Rdečkasta zemlja, pustinje, travnate poljane, gozdovi, griči, pokriti z zelenjem in visoke gore

s snegom, kanjoni in dobri ljudje - čar Kolorada je osvojil globine srca.

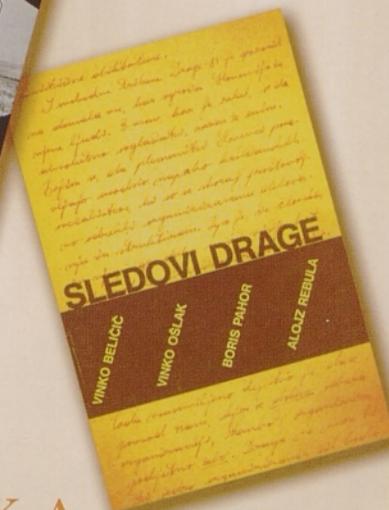
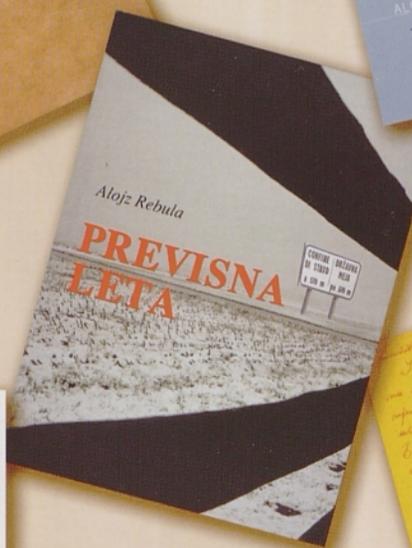
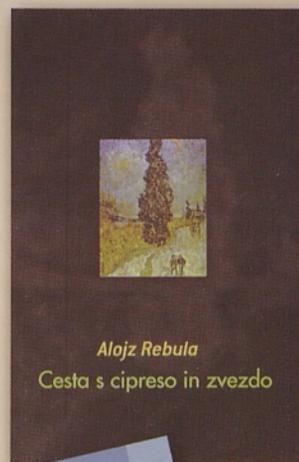
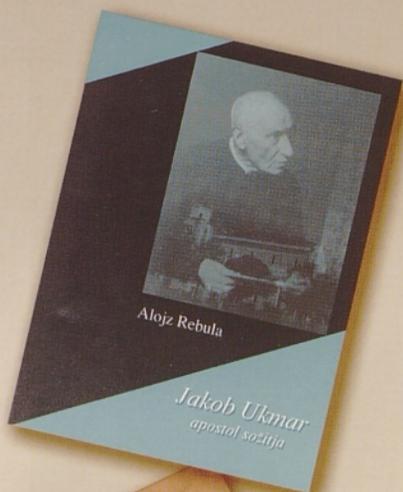
Njegovi sprehodi po Ameriki so rodili tri knjige: dnevnika *Oblaki Michigana* in *Vrt bogov ter življenjepis Friderika Barage Duh Velikih jzer*. Ta je doživel dve izdaji - leta 1980 in leta 1997. Ni moj namen ocenjevati Lojzetova odlična literarna dela. Mnogi so to že storili in poudarili tri vodilne lastnosti njegove literarne ustvarjalnosti: veličino duha, krščanstva in slovenstva.

Dragemu slavljenču se zahvalim za prijateljstvo, ki traja z nezmanjšano silo od tistega leta 1975 do danes. Kadarkoli odidem na oddih v Slovenijo, posvetim Lojzetu več dni. Razgovori so resni, a prijetni in veseli. Najine vezi so resnično tople in iskrene. Zvestobo vzdržujeva tudi s pisanjem. Že skoraj trideset let redno romajo pisma sem in tja: on meni, jaz njemu. Ne morem si kaj, da ne bi osvetlil teh vezi s svetopisemskimi besedami: "Kdor je našel pravega prijatelja, ima zaklad."

Alojz Rebula, Zora Tavčar in Tone Zrnc v Coloradu leta 1979.

Rebulove knjige, ki so izšle pri Mladiki

Mzaložba
MLADIKA

NOVOSTI! *M* ^{založbe} MLADIKE

Evelina Umek
– Živa Pahor:
**Malka
gre v Trst**

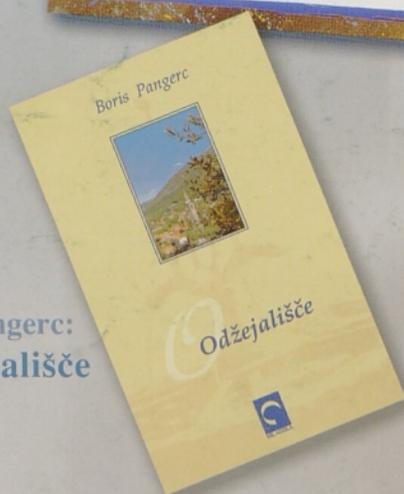
**V političnem
vrtincu**

Drago Štoka

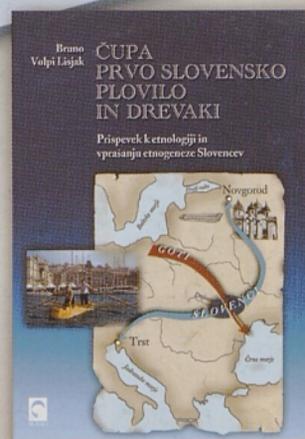
Drago Štoka:
**V političnem
vrtincu**

Boris Pangerc:
Odžejališče

Bruno Volpi Lisjak:
**Čupa
prvo slovensko
plovilo
in drvaki**

Boris Pahor:
**Letteratura slovena
del Litorale – vademecum
Kosovel a Trieste
e altri scritti**

Paolo G. Parovel:
**1400 anni
di contributi storici del popolo
sloveno alla stabilità, pace
e sicurezza d'Europa**

